

Verhandeling van galderyen, voor-huysen, zaelen, voor-kameren, ende kameren : met de maniere om de hoogte van elck stuck te vinden, over-een-komende met hare grootte

<https://hdl.handle.net/1874/9210>

DIVERS
traictes
d'Architec-
ture, pour
l'Art de
bien bair.
Par le S^r
LE MUET,
A AMSTERDAM
Chez Cornelis
Danckertz 1698

VERHANDELING

Van

*Galderyen, Voor-Huysen, Zaelen,
Voor-Kameren, ende Kameren;*

Met de maniere om de hoogte, van elck stuck
te vinden, over-een-komende met hare grootte.

Als mede van hare

*Vloeren en vlackten; Solderingen
en platte gronden.*

Van

*Deuren, Vensteren ende Cruys-kosijnen;
Met hare vercierfelen.*

Van

Schoorsteen, en Trappen op verscheyde wijzen.

Midtsgaders van

*Huys-Cappen, en hare Overdecken volgens
't hedendaeghs ghebruyck.*

Door den Heer de M U E T volghens de
Grondt-Regulen der Bouw-konst van

A N D R E O P A L L A D I O.

Tweede Deel.

Tot Amsterdam

By *Cornelis Danckerisz*, in de Kalver-stræet.

Aen den

L E S E R.

OP dat ghy u niet verwondert, dat in u gevende de moeyten om nieuwsgierighlijck na te speuren mijne oversettinghe en uyttreckinghe op den text van den Auteurs, ghy over-al niet en vint een over-een-cominge, so waerschouw ick u in 't ghene dat volgt.

Mitsdien dat ick bevonden hebbe dat de maten die hy voorschrijft in veel dinghen, seer verscheyden zijn van die men huydendaegs in 't gebruyck heeft, in plaetse van precijfelijck over te setten 't gene hy seght, en 't geen my dunckt onnoodigh zy, so geve ick alleenlijck de regulen en voorschriften van 't gheene dat by ons in 't ghebruyck is. Maer wanneer hy komt tot onse maten en aen 't gene wy gebruycken, soo hervat ick getrouwelijck de oversettinghe van woordt tot woort, 't beste dat my mogelijck is, streckende alles wat ick gedaen hebbe, niet als tot dienst van die van de konst, of die ghene die begeeren te leeren en kennisse te hebben van onse maniere van Bouwen.

3

Van Galderyen, Voor-huysen of Inkomsten, Zalen, Voor-Kameren, en Kameren en van hare maten.

DE Galderyen ismen ghewent veeltijds te maken aen de Vleugelen, en zijden oft aen 't voorste van de Gevel. Sy dienen in verscheyde gelegentheden, als om te wandelen, om te eten, en andere vermakelijkheden: En maectmensē groo- ter oft kleender naer dat de grootte of ghelegentheydt van het gebouw vereyscht; maer in 't gemeen en behoorensē niet min als van 16. 18. en 20. voeten breette te wesen, en in de groo- te ghestichten tot de 24. en van lenghte ten minsten vijfmael hare breette, ses, seven, of acht mael ten hooghste.

By gelijckenis. I.

Sy de Galderye A. A. waer van de breette is A. B. men sal die lenghte geven vijfmael sijn breette, tot het ghetal getekent 5. of sevenmael tot het getal 7. of endelingh achtmael tot het ghetal 8. 't welck zijn de grootste lenghten diemen aen de Galderyen geeft.

Boven dit elck wel verdeelt huys, behoort in 't midden en in het schoonste deel eenighe plaetse te hebben, waer aen res- ponderen en aen komen alle de andere; welcke plaetse ghe- meenlijck ghenoeemt wordt 't in-komen, Vestibulo, oft door- ganck, so die beneden komt, en Zale sōse om hoge is. En is in het huys als een gemeyne plaetse, want sy dient tot een vertreck die ghene welcke wachten dat den Meester uytgaet, om hem te groeten, en van eenige saken met hem te handelen; en zijn d'eerste plaetsen die haer aen d'inkomers vertoonen.

De Zalen dienen om, Gasteryen, Bruyloften, Bancketten, en Comedien te spelen, en andere dierghelijcke vermaken en vrolijkheden. Waer door dees plaetsen groo- ter moeten wesen als d'andere, en van een groote volkomentheydt en be- quaemheydt op dat vele personen haer daer ghemackelijck kunnen houden en sien, wat datter gedaen wordt.

Van de ghestalte die de Zalen behooren te hebben.

Voor my ick en ben niet ghewoon minder lenghte aen de Zalen te gheven als tweemaal hare breedte, of tweemaal en een vierde of derdedeel van de gheseyde breedte meer, en in de heel groote ghebouwen men kan haer lenghte gheven tot driemaal haere breedte, in 't welck sy te schoonder en ghenoeghlijcker fullen wesen.

Exempel of by gelijckenis. II.

Laet de Zaele zijn A. A. der selver breedte A. B. hebbende 24 voeten binnen-wercks; men sal die gheven in de lenghte tweemaal sijn breedte tot aen de letter 2. dat 's te weten 48 voeten lenghte op de 24 voeten breedte, of tweemaal sijn breedte en het vierdepart mede tot het ghetal ghemerckt $2\frac{1}{4}$. te weten 54 voeten lenghte op 24 breedte, of tweemaal en een derde van sijn breedte meer tot het ghetal ghemerckt $2\frac{1}{3}$. te weten 36 voeten lenghte op 24 breedte, of endclingh aen groote gebouwen de Zale sal op 't meeste hebben in lengte driemaal sijn breedte tot de letter 3. te weten 72 voeten lenghte op 24 van de gheseyde breedte.

De Voor-kameren en Kameren behooren in sulcker voegen verdeelt te worden, datter aen elcke zijde van 't inkomen en van de Zale zijn, en moetmen letten dat die van de rechte zijde over-een-komen met die van de flincker zijde, op dat 't gebouw van d'een en d'ander zijde ghelijck is, soo het wesen kan.

Van de gestalte die de Voor-Kameren behooren te hebben.

De Voor-Kameren om goet satfoent te hebben, behooren langh te zijn de Diagonale linie van 't vierkant van hare breedte of ander half mael hare breedte.

Exempel

Exempel van de eerste grootte der

Voor-Kameren. III.

Laet het vierkant wesen A. B. C. D. evenzijdigh van 24 voeten, en treckt de Diagonale linie A. C. deselve lenghte die dese Diagonale linie sal hebben, moetmen gheven aen de Voor-Kamer, van A. tot aen E. en van D. tot aen F. aldus sal de Voor-Kamer hebben 34 voeten lenghte en 24 voeten breedte.

Exempel van de tweede grootte der

Voor-Kameren. IV.

Laet van gelijkken het vierkant wesen A. B. C. D. evenzijdigh van 24 voeten, voeght aen de zijden A. B. en C. D. de helft van haer lenghte, te weten 12 voeten B. tot F. en van C. tot G. ghy sult aen de Voor-Kamer geven 36 voeten lenghte op 24 breedte.

Van de mate die de Kameren be-

hooren te hebben.

Aengaende de Kameren men kan die maken van vijf soorten van ghestalten, want of sy sullen wesen vierkant, of sy sullen lenghte hebben hare breedte, met een achste, sevende, of seste ja een vijfde deel meer van hare geseyde breedte.

Exempel van de eerste grootte der

Kameren. V.

Maeckt een perfect vierkant A. B. C. D. aen alle zijden wiackel recht, en dit sal de grootte van de Kamer zijn.

Exempel van de tweede grootte der

Kameren. VI.

Maeckt een recht vierkant A. B. C. D. van 24 voeten aen elcke zijde, en verdeelt een der geseyde zijden in 8 deelen makende elck drie voeten, en voeght een van dese deelen aen de geseyde zijde van B. tot E. en C. tot F. en de Kamer sal wesen van 27 voeten lenghte op 24 breedte.

A 5

Exempel

*Exempel van de derde grootte der
Kameren. VII.*

Sy het vierkant A. B. C. D. aen elcke zijde van 24 voeten verdeelt de zijde A. B. in seven ghelijcke deelen, en voeght een van dese deelen daer aen, tot E. en F. en de Kamer sal 27 voeten en vijf duymen en een linie op 24 breette hebben.

*Exempel van de vierde grootte der
Kameren. VIII.*

Sy als boven het vierkant A. B. C. D. aen elcke zijde van 24 voeten, verdeelt een der zijden A. B. in ses gelijcke deelen voeghter by tot E. en F. een der gheseyde deelen en de Kamer sal wesen van 28 voet lenghte op 24 voet breette.

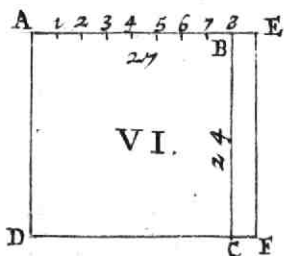
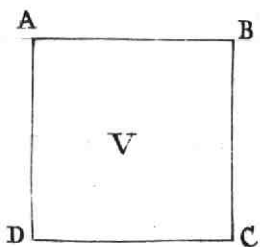
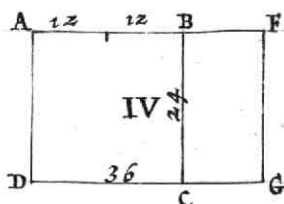
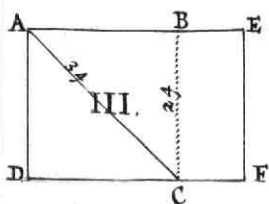
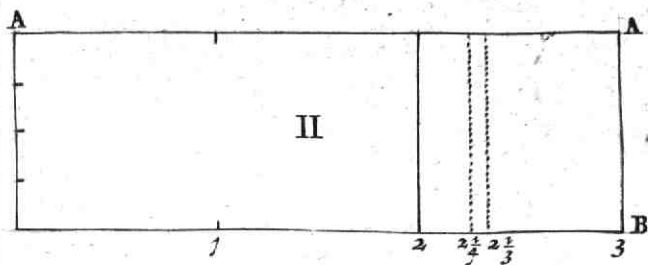
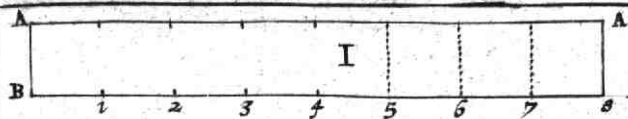
*Exempel van de vijfde en leste grootte
der Kameren. IX.*

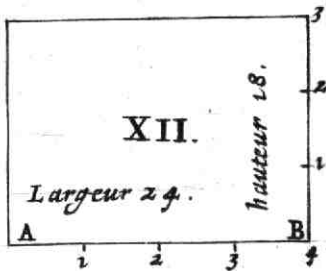
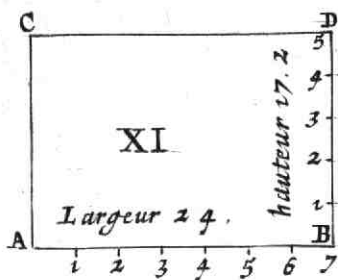
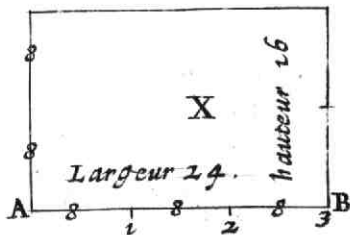
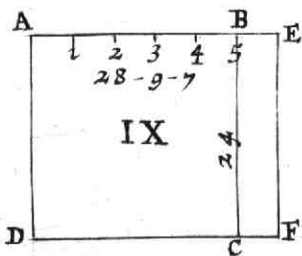
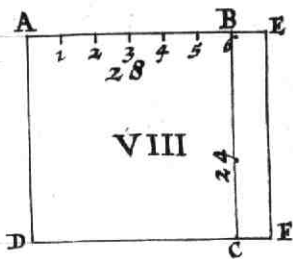
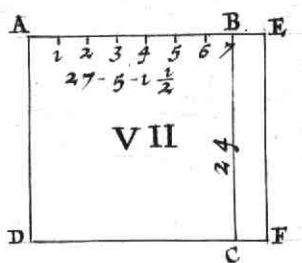
Sy als boven het vierkant A. B. C. D. evenzijdigh van 24 voet, verdeelt een deser zijden in vijf gelijcke deelen voeghter by een der gheseyde deelen tot E. en F. de Kamer sal 28 voeten 9 duymen en 7 lijnen lenghte hebben op 24 breette.

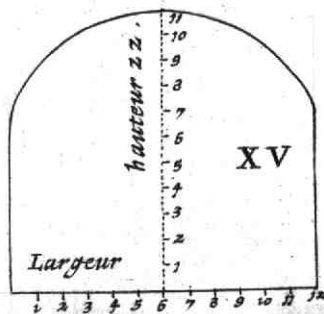
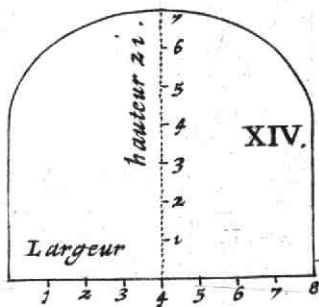
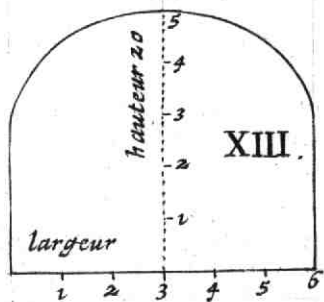
*Van de Muynen, Vloeren of
vlackten der vertrecken, Solderin-
ghen en platte gronden.*

NAer dat wy de gestaltenissen der Galderyen, Zalen, Zijt-Kameren en Kameren ghesien hebben, salt niet qualijck voeghen te spreken van de Vloeren oft opstallen der vertrecken, Solderingen en platte gronden.

De Muynen, Vloeren, sullen wesen van vierkante ghebacke steenen, hardt-steen, of marber of ribben en berderen van schrijnwerck; en konnen ghemaect worden van verscheyde soorten en verscheyde coleuren naer de verandering der stoffe daermense van maect, en sullen aldus heel schoon en aengenaem voor 't oogh wesen, selden maectmense van Marmer, of
andere

andere harde steen in de Kameron alwaer men slaept, door diense te kout in den winter fouden zijn, maer is bequaem in de Galderyen en Vestibulen, men sal acht nemen dat de Zalen, Voor-kamers, en Kamers die d'een achter d'ander komen, hebben alle de Vloeren oft vlakten gelijk; in sulcker voegen dat self de dorpels der deuren niet hooger zijn als de reste.

De Solderinghen maectmen oock verscheyden, door dien datter veel vermacek nemen die te maken met aerdige ribben en wel gewrochte snij-wercken, die tusschen de ribben in geset worden. Doch is het noodigh dat dese ribbekens wijdt van de een d'ander zijn, de maet van hare dichte, en op dese maniere de Solderingen zijn veel stercker en aengenamer aen het oogh, maer hier van afwijkende niet schoon van aensien.

Andere willen Compartimenten van playster kalck of hout hebben, diese verrijcken met Schilderyen en verguldingen, en aldus verciertmen se naer de verscheyde inventien diemen wil gebruycken, waer door datmen daer af geen sekere en bepaelde regel en kan maken.

Van de hoogte der Zalen, Voor-Kameren en Kameren.

DE hoogten der Zalen, Voor-Kamers en Kamers, maectmen overwulft of met Solderingen, soomense met Solderingh maect, men sal de breette verdeelen in drie deelen, en twee daer af sullen zijn voor de hoogte, 't welck het opstal behoort te hebben van de Vlackte of Vloertot onder de ribben,

Exempel van de eerste hoogte der Zalen, Voor-Kameren en Kameren. X.

Laet de Kamer daer ghy de hoogte van wilt vinden de Figuyr X. zijn die wy sullen nemen de breette te hebben van 24 voeten binnen wercks, die verdeelt sullen worden op de

linie A. B. in drie gelijke deelen, twee daer af fullen wesen de hooghte en yeder deel wesende acht voeten, sal de Kamer tot onder de ribben 16 voeten muys hebben.

En soomen een van grooter hooghte wil hebben, soo moet men de geseyde breette deelen in seven deelen, en nemen daer af vijf voor de hooghte.

Exempel van de tweede hooghte. XI.

Sy de Figuyr XI. van gelijke breette als de voorgaende, te weten van 24 voeten binnen-wercks; verdeeltse op de linie A. B. in seven gelijke deelen, neemt vijf voor de hooghte van't opstal A. C. en B. D. de geseyde hooghte sal zijn van 17 voeten 2 duymen, van de vloer tot onder de ribben.

Of verdeelt de geseyde hooghte in vier deelen; en drie daer af fullen van gelijcken een grooter hooghte geven.

Exempel. XII.

Verdeelt de Figuyr XII. op de linie A. B. in vier gelijke deelen: van drie daer af sult ghy de hooghte nemen van't opstal; en sal aldus van 18 voeten wesen van de vloer tot onder de ribben.

Exempel van de hooghte van 't tweede vierkant, ghetekent in de Figuyr XII,

Sy als geseyt is de Figuyr XII. zijn eerste Solderingh van 16 voeten, van de vloer tot onder de ribben, verdeelende dese 16 voeten in 12 gelijke deelen, soo sal icker elf nemen, welke fullen maken 14 voeten 8 duymen, voor de hooghte van't tweede vierkant van de vloer tot onder de ribben.

Exempel van de hooghte der tweede Opstal of vierkant van de Figuyr XI.

Sy de eerste opstal hier af van 17 voet 2 duym hooghte, van de vloer tot onder de ribbe: verdeelt dese 17 voet 2 duym, in twaelf gelijke deelen, soo sal ick elf nemen die 15 voeten 7 duymen fullen maken, voor de hooghte van't tweede vierkant tot onder de ribben.

Exempel

Exempel van de Figuyr X.

Laet dese Figuyr X. sijn eerste vierkant zijn van 18 voeten hoogte, verdeelt dese 18 voeten in twaelf gelijke deelen, hier van sal icker elf nemen, makende 16 voeten en een half voor de hoogte van sijn tweede vierkant van onder de vloer tot de ribben.

Van de ghestalte en verdelinge der Zalen, Voor-Kameren, en Kameren van de eerste slagie of vierkanten, welcke overwelft sullen zijn.

DE Zalen Voor-Kameren en Kameren van 't eerste vierkant in groote gebouwen sullen overwelft wesen :

Haer verhooging sal gemaect worden in verdeelende de breette in ses deelen, en van dese ses deelen salmen de vijf nemen die de hoogte sullen geven die 't vierkant behoort te hebben van de vloer of onderste, tot onder de sleutel van 't gewelf.

Exempel van de eerste hoogte der overwelfde Zalen, Voor Kameren en Kameren. XIII.

Laet de Figuyr gemaect XIII. zijn van 24 voeten breette meer of min, verdeelt in ses gelijke deelen, neemtter vijf die sullen maken 20 voeten voor de hoogte van de vloer tot onder de sleutel van 't gewelf.

En soomen een meerder hoogte begeert, men sal de geseyde breette verdeelen in acht deelen, en seven van dese deelen sullen zijn voor de geseyde hoogte.

Exempel van de tweede grootter hoogte. XIV.

Laet de Figuyr XIV. hebbende gelijke breette als de voorgaende zijn 24 voeten binnen-wercks; verdeelt die in acht gelijke deelen, neemt de 7 welcke sullen maken 20 voeten, voor de hoogte van de vloer tot onder de sleutel van 't gewelf.

En endelingh soomen de geseyde breette verdeelt in twaelf, men sal elf nemen voor de gemelde hooghte, en sal noch veel grooter wesen.

*Exempel van de derde veel grooter
hooghte. X V.*

Laet de Figuyr X V. wesen van 24 voeten breette binnenwercks, gelijk de voorgaende; verdeelt dese 24 voeten in 12 ghelijke deelen, neemt daer af elf, die 22 voeten hooghte, (van de Vloer tot onder aen de sleutel van 't gewelf) sullen maken.

*Van de Mate der hooghte van de
Kameren der tweede Stadie oft vierkant.*

DEr Kameren hooghte van 't tweede vierkant sullen een sestedeel minder verdiepingh hebben als de onderste Kameren.

Exempel. XIII.

Laet gelijk geseydt is in de Figuyr XIII. sijn eerste vierkant wesen van 20 voeten hooghte van de Vloer tot onder de sleutel van 't gewelf, verdelende dese 20 voeten in ses gelijke deelen, soo neemt de vijf, welke sullen 16 voeten 8 duym hooghte van 't tweede vierkant maken, van de Vloer tot onder aen de ribben.

Exempel der hooghte van de Figuyr.

X I V.

Laet dese hooghte van 't eerste vierkant zijn van 21 voeten, verdeelt dese 21 voeten in ses gelijke deelen, neemt daer af vijf welke sullen geven 17 voeten 6 duymen voor de hooghte van 't tweede vierkant.

Exempel

Exempel der hooghte van de Figuyr XV.

van 't tweede vierkant.

Laet dese hooghte zijn als geseyt is van 22 voeten wesen, verdeelt dese 22 voeten in 6 gelijcke delen neemt hier af vijf, welke sullen maken 18 voeten vier duymen, voor de hooghte van 't tweede vierkant, van de Vloer tot onder aen de sleutel van gewelf.

Van de gestalte en hooghte van 't derde vierkant.

En willende boven het tweede vierkant maken een Attische of derde vierkant, de tweede sal altijd verdeelt worden in 12 gelijcke deelen, negen der selve sullen gheven de hooghte van het derde vierkant, van de Vloer tot onder de ribben.

In de Bouwingh der Kameron, moetmen acht nemen op de plaetse van 't ledekant of bed-stee, die gemeynlijck is van 6 tot 7 voeten in 't vierkant, en soo veel meer voor de gangh achter 't ledekant als de plaetse tusschen de schoorsteen: Dewelcke niet recht in 't midden moet wesen, maer eenighe twee oft twee en een halve voet verscheyden om plaetse aen 't ledekant of bedde te gheven, en door desen middel is d'onghelijckheydt weynigh kennelijck, ten zy in ghebouwen van ten minsten 24 voeten breette binnen-wercks: en in die gelegentheyt kanmense recht in 't midden stellen.

Van de hooghte der Galderyen.

DE onderste Galderyen sullen een selve verdiepingh hebben als de Zalen, Voor-Kameron en Kameron van 't eerste vierkant, om daer effen Vloers in te gaen, 't welck sich verstaet wanneer dees gheseyde Galderyen zijn geslooten op een selve hooghte van stijlen als de gheseyde Zalen, Voor-Kameron, en Kameron, waer van de Vloer gemeenlijck behoort hogher te zijn als den vlacken grondt van de plaets ontrent ten minsten

minsten twee voeten, of van drie of vier voeten, en men gaeter na op met treden, welcke niet meer als ses duymen hooghte, of min als vier duymen, en de breette van een voet en ten hoogsten vijftien of 16 duymen behooren te hebben.

Maer willende d'onderfte Galderyen heel open maecken, datmender van de plaetse ingaet, in dese gelegentheynt kanmen de vloer laegher houden als de vertrecken, en sal genoegh zijn dat de gheleyde vloer een voet hooger is als de vlacke grondt van de plaets, het welck aldus een groote schoonheydt sal aenbrengen, door dienmen by desen middel veel naerder sal komen aen die schoone proportie diese in haer hooghte behooren te hebben, van de vloer, tot onder de sleutel van 't gewelf, en om daer in te komen, men sal by treden op-gaen, die tusschen het open van de boogen sal wesen.

*Van de juiste mate die de hoge Galderyen
behooren te hebben.*

De hoge Galderyen maecktmen van vierkante Solderingen of rondachtigh, soo in vierkante Solderingh, soo sullense de hooghte als hare breette hebben.

De Galderyen die rondachtig zijn, sullen de hooghte, hare breette met een vijfde, vierde, of derdedeel meer hebben.

Van de maten der deuren en vensteren.

MEn soude geen sekere en bepaelde maten van de hoogten en breetten der voornaemste Poorten, Deuren, en Vensteren der gebouwen kunnen geven, noch der Deuren en Vensteren der Kameron, door dien in 't maken van de voornaemste Poorten, den Bouw-meester hem moct schicken naer de grootte van 't gebouw; naer den staet van den Meester; en andere dingen diemen moet insien, niet-te-min wy sullen niet laten de volgende maten te geven.

Van de mate der voornaemste Poorten.

De voornaemste Poorten der inkomsten daer Carossen, Wagens en Karren en diergelijke moeten door komen, sullen niet
min

min als 7 en een half, of 8 tot 9 voeten, en aen groote gebouwen tot de 10 of 12 voeten breedte hebben. Hare hooghte sal ten minsten van anderhalve breedte wesen, en soomense wel gestelt wil maecken, men sal haer tweemaal de breedte voor hare hooghte geven.

Van de mate der Poorten en Deuren

binnens huys.

De Deuren binnens huys in 't minste gebouw behooren niet min als twee voet en een half breedte te hebben, en vijf en een halve voet hoogte. Die van drie of vier voet breedte, sullen het dubbelt voor haer hooghte hebben, en in groote gebouwen men mach haer geven tot vijf of ses voet breedte, en hooghte het dubbelt, en somtijds een vijfde, of vierdedeel min als de gheseyde breedte.

De ouden waren gewoon hare Poorten of Deuren nauwer te maken boven als beneden, gelijkmen siet in een Kereke tot Tivoli, 't welck ons Vitruvius leert, en deden dit mogelijk om haer meerder sterckte te geven.

Van de mate der Vensteren.

De Vensteren sullen wijte hebben vier, vier en een half, of vijf voeten, en in groote gebouwen tot by de ses, tusschen de twee tafelen of rechte voeten.

Haer hooghte sal wesen ten minsten het dubbelt van hare breedte, en om die schoone en wel gestelt te maken, een vierde of derde of half deeltjen meer als de geseyde breedte. En na de groote van dese maeck ick die van alle de kameren van een selve vierkant, maer die van 't tweede vierkant, behooren niet lager als die van de onderste te wesen als het twaelfde deel, en somender noch boven de tweede maeckt, men behoortse het vierde deel lager te maken als die daer naest onder.

Van de mate der stijlen van de Vensteren.

De stijlen der Vensteren sullen van de twee voet acht duymen, tot de drie voeten op 't meest hooghte hebben. De
voerin-

voeringen of kruyskens der vensteren vier tot vijf duym dicke. Haer snij-wercken sullen van ander halve duym tot twee duym op 't meeste wesen, om te meerder te bewaren de sterckte achter haer, en dat de leden en ramen van hout die der pijltjens schrijn-werck dragen souden een bequame sterckte hebben, de rechter voeten der vensteren sullen heel omvat en omlommert zijn van 2 duymen en een half tot drie duymen op 't minste op dat het schrijn-werck meerder sterckte heeft, en dat het aenkomen mach tegen de muynen.

Wanneer daer weynigh dicke van muys is de pijltjes der vensteren behooren af te wijcken van de omvatting alleenlijck van de helft of derdedeel; alsdan is het noodigh de gheseyde pijltjes te breken op datse gheen veranderingh in de Kamer gheven en het licht benemen.

*Waerneminghe daermen op achten moet in't
maken der Deuren en Vensteren.*

Men moet acht nemen in't maken der Vensteren haer minder of meerder lichts te geven als haer noodigh is, en haer niet meer noch min wijder te maken als het noodigh is: Daerom moetmen acht hebben op de groote der plaetsen, die 't licht ontfanghen moeten, sekere en waerschijnlijck zijnde dat een groote Kamer meerder licht van noode heeft als een kleene, en dat soomen de Vensteren kleender maect als 't vereyscht, de plaetsen sullen doncker en duyfterachtigh wesen; en door dien datmen in de huysen, groote Kameron, middelmatige en kleene maect, soo moetmen wel acht nemen, dat alle de Vensteren geen minder gelijkheydt in hare Ordere en vierkanten onder malkander hebben, als dat die van de rechte handt overeen-komen met die van de lincker handt, en dat die van de opperste zijde juyst recht staen met de onderste, en van ghelijcken dat de deuren komen recht de eene boven de andere, op dat het ledige met het ledige over een staet, en het volle op het vol, en daer boven dat de poorten of deuren komen te staen
dat-

datmen kan sien van 't een end van 't huys tot 't ander, 't welck heel aenghenaem is, en boven dien dat het een aerdigheydt heeft, soo verleent het een koeligheydt in den Somer, medebrengende noch meer andere gemakkelijkheden.

Men heeft een gewoonte tot meerder vastigheydt te maken achter werven, achter de bandekens der deuren en kruys-kofijnen met booghen daer op, om te dienen tot ontlastinge en te beletten dat de deuren en kruys-kofijnen niet van de groote swaerte onderdruckt worden, het welck heel nootfakelijck is tot de duyrachtigheydt van 't gebouw.

Men moet de vensteren afstellen van de hoeken en driekanten van ghebouw een bequame distantie, om dat dit deel niet verswackt of open zy, 't welck het geheel gebouw moet dragen en binden.

*Van de rechte mate die de dichte en sprongen der
Pilasteren, Deuren, en Vensteren behooren te hebben.*

De Pilasteren der deuren en Vensteren behooren niet dicker te zijn als het vijfde deel van hare openheydt, niet min als het festedeel.

De sprongh der Pilasteren in 't ghemeen, wert ghevonden verdeelende hare dichte in ses deelen, en een van dese deelen sal zijn voor de sprongh diese behooren te hebben.

*Van de vercieringhen der Deuren
en Vensteren.*

Hoemen de cieraeden der voornaemste Deuren, Poorten der ghebouwen, en Vensteren moet maken, sulcks kanmen lichtelijck begripen uyt het ghene Vitruvius in 't 6 Capittel van 't vierde boeck leert, daer by-voegende, het gene op die plaetse seght en aenwijst in aftekeningh den Eerwaerdighen *Barbaro*; en noch het gene ick hier vooren geseght hebbe, spreekende van alle de vijf Orderen; daeromme latende dit aen een zijde, soo sal ick maer stellen eenighe aftekeninghen, eenige cieraeden
der

der Kamer-deuren en Vensteren, naer dat men se verscheydelyck kan maken. En wijsen in 't gemeyn aen hoemen elck lidt sal tekenen dat het een aerdigheydt heeft, met soo vele spronghs als 't noodigh is.

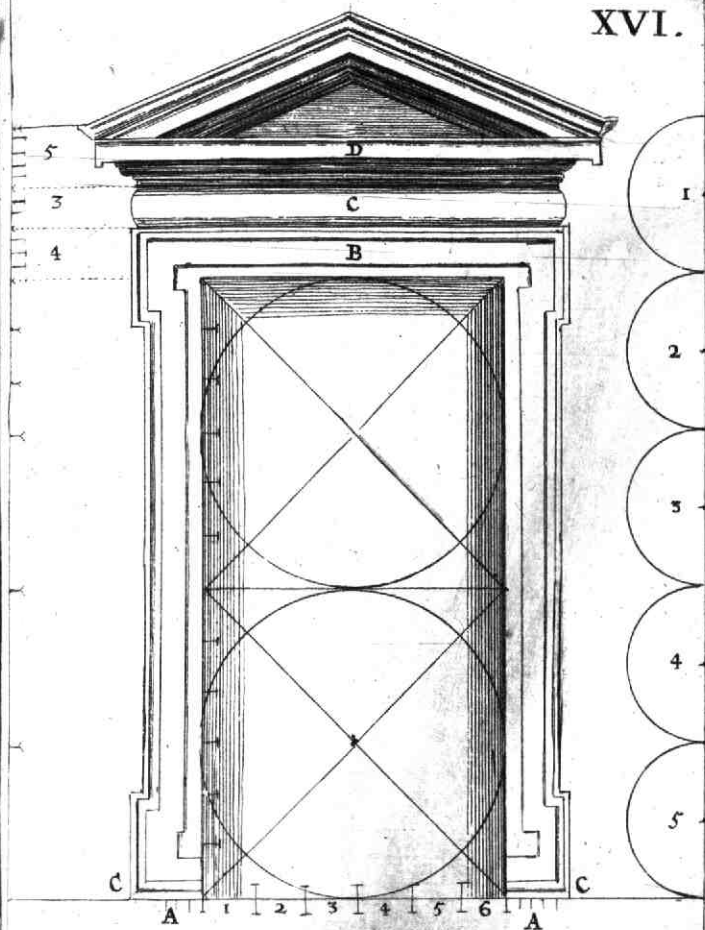
De cieraden diemen geeft aen de Deuren en Vensteren, zijn de Architraef, de Fries, en de Cornis. d'Architraef draeyt rond-om de deur, en behoort alsoo dick als de Pilaster, dewelcke ick seg niet minder als het sestedeel behoort te hebben gelijk de breette van 't open, of niet min als het vijfde deel. En van de Architraef neemt men de dichte van de Fries en de Cornis, van de twee inventien die volgen.

Exempel.

Laet de breette van 't open van de Deur A. A. wesen, verdeelt in ses ghelijcke deelen: een van dese deelen sullen zijn voor de Architraef B, die loopen sal rondt-om de deur, en sal verdeelt worden in vier deelen: De drie daer af maken de hoogte van de Fries, C. en van vijf die van de Cornis D.

De maten van elck lidt der cieraden of ornamenten sal men vinden op dese wijze. d'Architraef B. sal ghedeelt worden in thien deelen, drie sullen zijn voor de eerste krullen, of bandt E. vier voor de tweede F. en de drie resterende verdeelen haer in vijven, drie zijn voor de verkeerde keel G. en de twee ander voor de Orle H. die voor zijn sprongh heeft het vierdedeel van sijn dichte. De verkeerde keele G. heeft even soo veel spronghs als hoogte, en wordt getekent op dese wijze, men treckt een rechte linie, welcke een eyndt neemt ten ende van deselve, onder d'Orle H. en op 't tweede Loof-werck F. en verdeelt sich in tweeën, en men maectt dat yeder van dese helften is de Base van een driekant evenzijdig, en op de driehoek teghen over de Base stelt men de onbeweeghlycke voet des passers, en treckt men de kromme linien die de gheseyde verkeerde keel G. maken.

De Fries is van drie deelen van de Architraef verdeelt in vier-
ren :

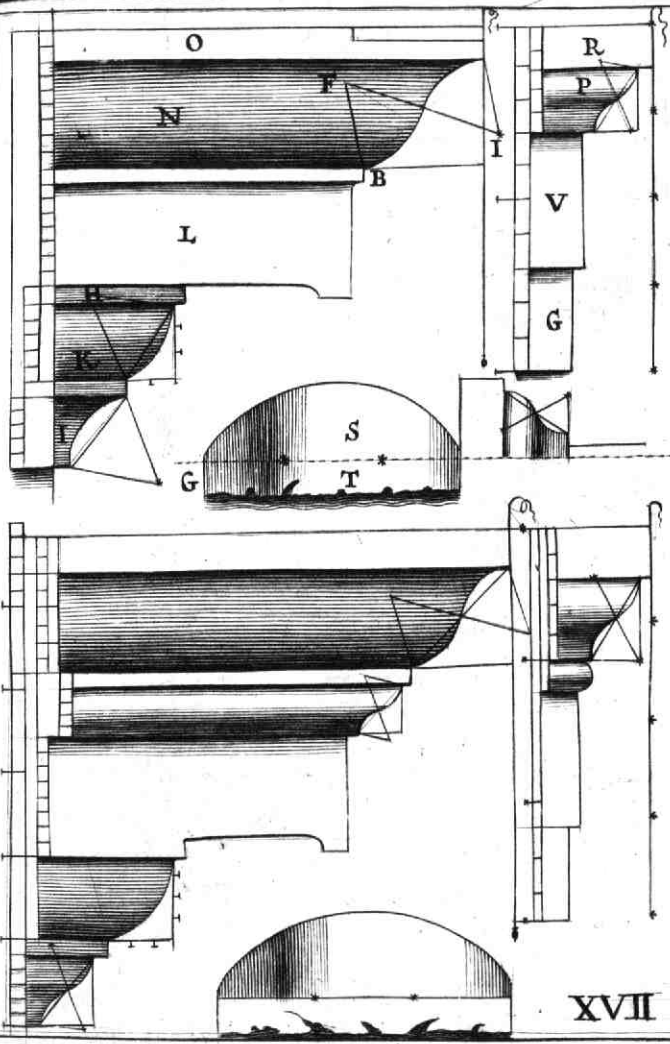

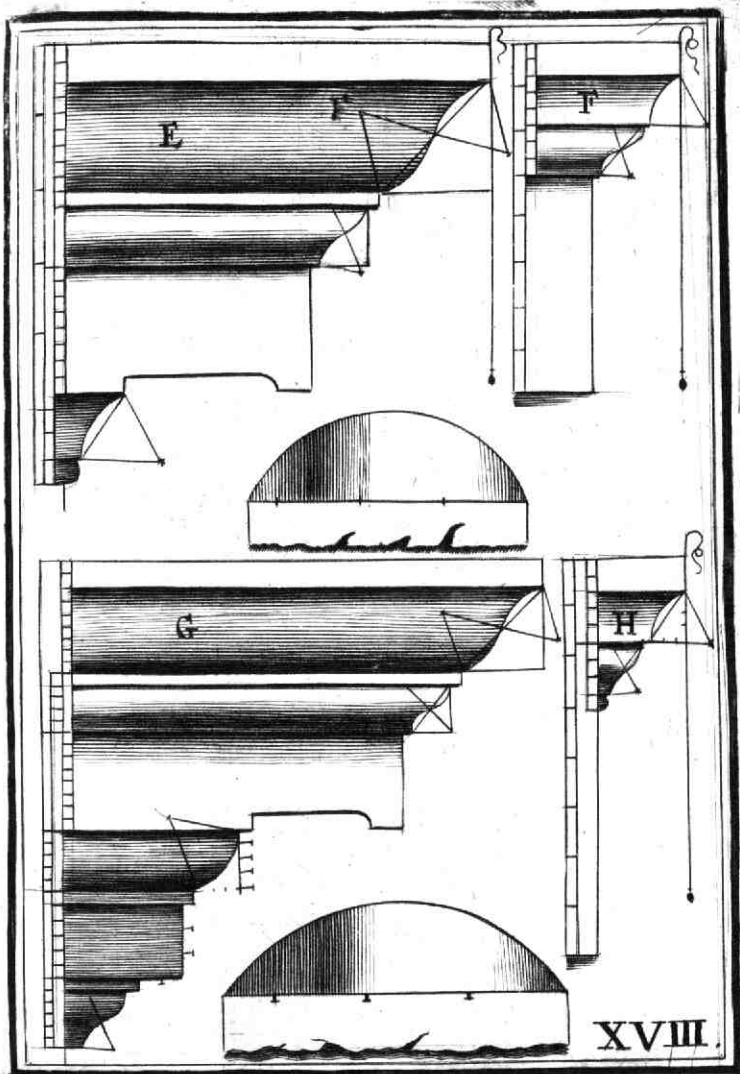
cette Porte va au Sueillet.

ren : En wort getekent van een gedeelte van een rondt, minder als een half rondt, de swellingh der selve komt recht met de Cijmaes van de Architraef.

De vijf deelen die aen de Cornis gegeven worden, verdeelen haer aldus in hare leden : Eene geeftmen de Scotia met sijn Lificeau, welck is van het vijfde deel van de gheseyde Scotia; de Scotia heeft sprongh, de twee derde van sijn hoogte : Om die te teekenen maectmen een evenzijdighe drie-hoeck, en aen de drie-hoeck C. maectmen het middel-punt, ende aldus komt de Scotia te wesen de Base van den drie-hoeck. Een ander der gheseyde vijf deelen is voor 't ey, heeft spronck de twee derde, van sijn hoogte en wort getekent, makende een evenzijdighe drie-hoeck, en het middel-punt wort gemaect in 't punt H. de andere drie deelen herdeelen haer in seventhien, daer zijnder acht voor de Kroon of Goote, met sijne Lificeaus, van welck die van boven sijn eene der acht deelen, en die daer onder is, en die het hol van de Goote maect, een der ses deelen van 't ey; de andere neghen voor de rechte Keel met sijn Orle, dewelck is van 't derde der gheseyde Keele. Om die te maecten datse wel is en goede gratie heeft, men treckt de rechte linie A. B. die sich verdeelt in twee ghelijcke deelen in 't punt C. een van dees helsten verdeelt sich in seven deelen, van welck de ses ghenomen worden in 't punt D. voorts maectmen twee drie-hoecken A. E. C. en C. B. F. en op de punten E. en F. setmen de onbeweeghlijcke voet van de passer, en men treckt de deelen der circdelen A. C. en C. B. die de geseyde Keele maken.

d'Architraef van Gelijcken, in de tweede vindinge, verdeelt sich in vier deelen : En van drie maectmen de hoogte van de Fries, van vijf die van de Cornis, voorts verdeelt haer de Architraef in drie deelen, twee der selve herdeelen haer weer in seven; van welcke seven, sijn de drie voor de eerste blatwercken, en vier voor de tweede. En het derde deel van de Architraef herdeelt sich weerom in 9, vande 2 maectmen het ron-

deel : de andere seven verdeelen haer in vijf, drie zijn de verkeerde Keel, en twee d'Orle.

De hooghte van de Cornis verdeelt sich in vijf deelen en drie vierdeparten : eene daer af verdeelt sich weerom in ses : van de vijf maectmen de verkeerde keel boven de Fries, en van de sesse de Lيفةau, de verkeerde keel heeft so vele sprongs als hoogte; en van gelijken mede de Lيفةau, het tweede deel van de hoogte van de Cornis is voor 't ey, welke de drie vierdeparten van zijn hooghte sprongh heeft, de groef of holligheydt boven 't ey, is van het sestedeel van 't ey, en heeft even soo vele spronghs. De andere drie deelen van de hooght der geseyde Cornis verdeelen haer in seventhien, acht daer af zijn voor de geute : dewelcke sprongh heeft, van de drie deelen van zijn hooghte, de vier : de andere negen verdeelen haer in vieren, drie zijn voor de Keele, en een voor d'Orle.

De drie refterende vierdedeelen verdeelen haer in vijf deelen en een half : van eene maectmen 't hol, en van de vier en een half de verkeerde keel, aen't bovenste van de goote, de geseyde Cornis heeft soo vele sprongh alffe dick is.

*Leden van de Cornis, van de eerste
invention of vindingh.*

- I. Scotia.
- K. Ey.
- L. Goote.
- N. Keele.
- O. Orle.

Leden van de Architraef.

- G. Eerste Loofwerck.
- V. Tweed Loofwerck.
- P. Verkeerde Keele.
- R. Orle.

S. Swel-

S. Swellingh van de Friefe.

T. Deel van de Fries die in de muyr gaet.

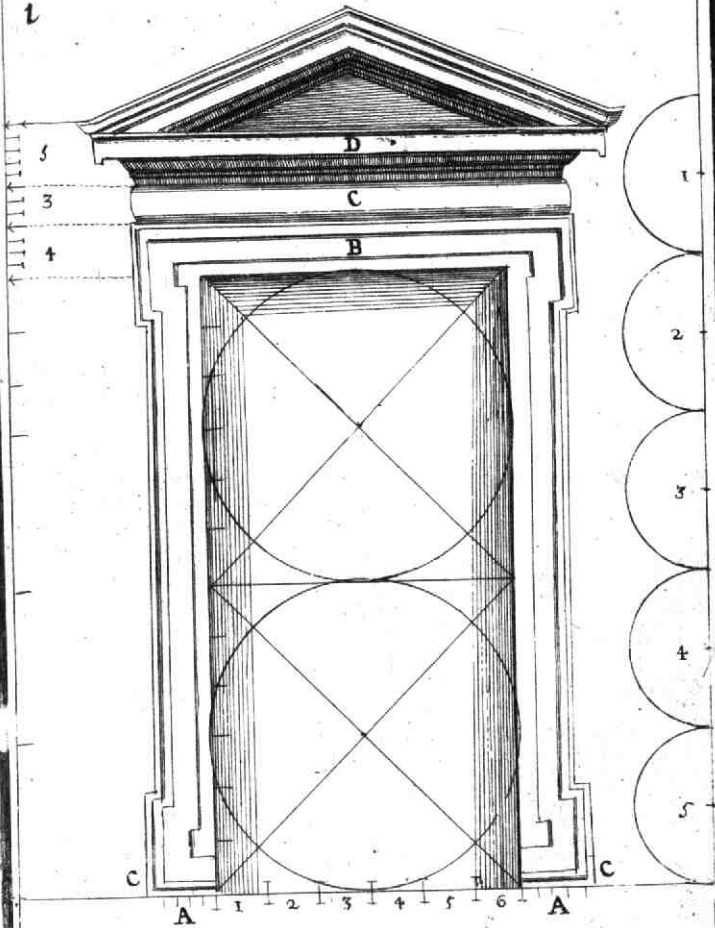
Door't middel van defetwee Fignyren kanmen kennen die van de tweede vindinghe.

Van dees twee andre vindingen. d'Architraef van de eerfte die getekent is F. verdeelt haer van gelijcken in vier deelen: van de drie en een vierendeel maectmen de hooghte van de Fries, en van vijf die van de Cornis. d'Architraef verdeelt haer in acht deelen: vijf zijn voor het vlack en effen, en drie voor het Cimatum; welcke haer weerom verdeelt in noch acht deelen, drie zijn voor de verkeerde Keel, drie voor de Scotia, en twee voor d'Orle.

De hoogte van de Cornis verdeelt haer in ses deelen, van de twee maectmen de rechter Keel met zijn Orle, en van een ander de verkeerde Keel. Dees gheseyde rechter Keel, verdeelt haer in negen deelen, van de acht daer af maectmen de goote met de holligheyt. d'Astragael of Rondeelen aen't bovenst van de Fries, is van't derde van eene der gheseyde ses deelen, en 't gheen datter overblijft tusschen de goote en't rondeelken laetmen voor de Scotia.

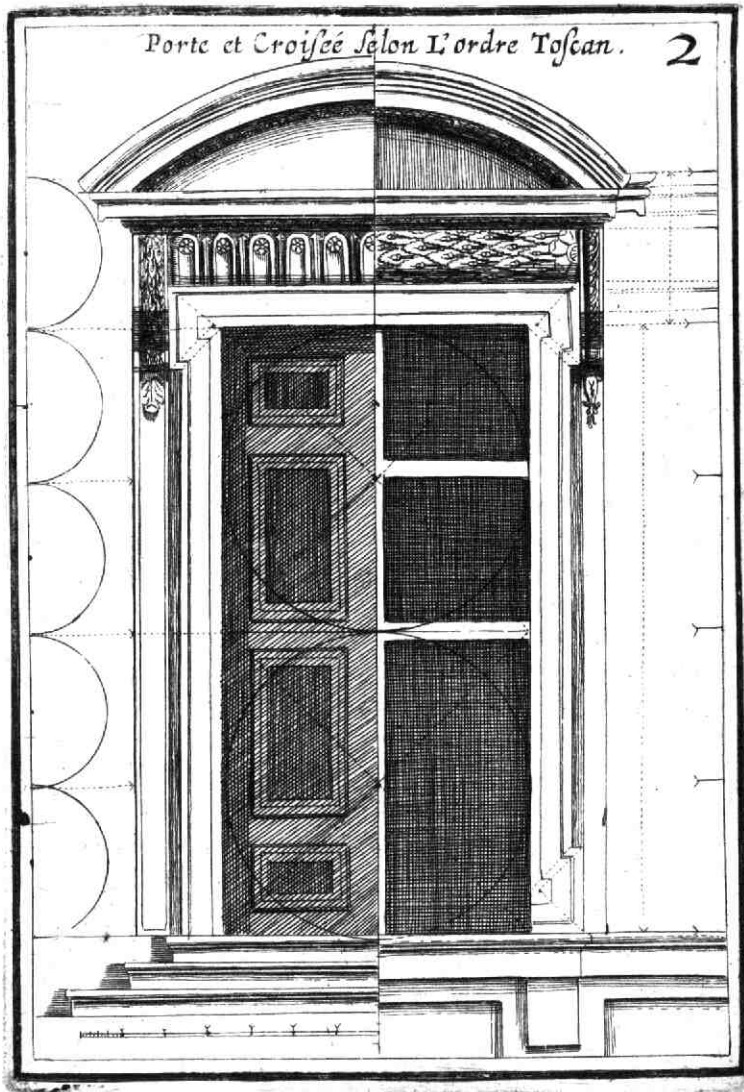
In d'andere inventie of vindinge. d'Architraef getekent H. verdeelt haer in vier deelen; en van drie en een half maectmen de hooghte van de Friefe en van vijf de hooghte van de Cornis. d'Architraef verdeelt haer in acht deelen: vijf zijnder voor het effen en gladt, en drie voor de Cimatum; dewelcke haer verdeelt in seven deelen; van een maectmen de Astragael; en de reste verdeelt haer op nieuw in acht deelen: drie daer af zijn voor de verkeerde Keel, drie voor de Scotia, en twee voor de Orle. De hooghte van de Cornis verdeelt haer in ses deelen en drie vierde; van de drie maectmen de verkeerde Keel, het Tant-werck en't ey, de verkeerde Keel, heeft soo veel spronghs als dichte: het Tant-werck van drie deelen van zijn hooghte de twee; en't ey van de vier deelen de drie; van de

i

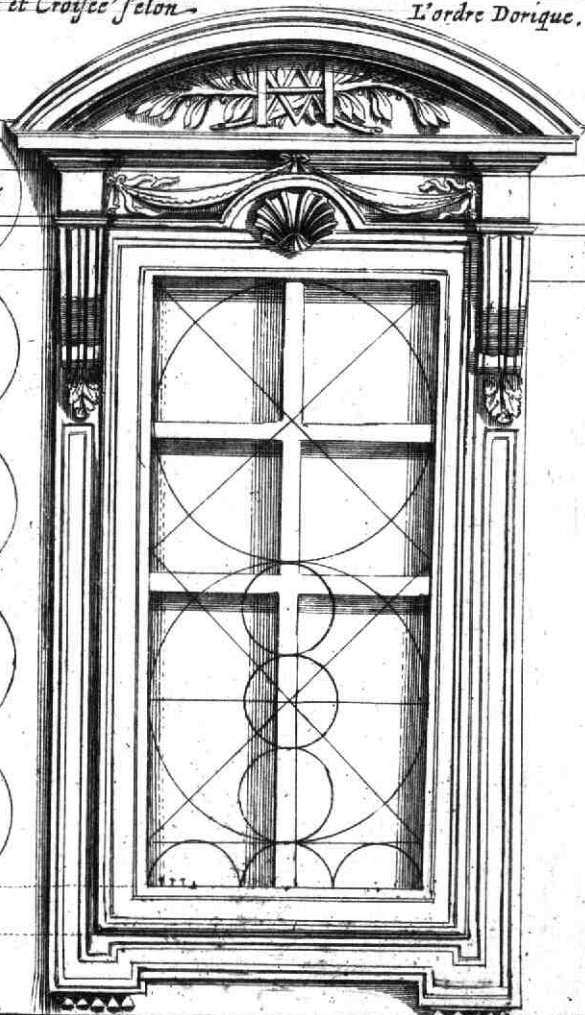
Porte et Croisée selon L'ordre Toscan.

2

Porte et Croisée selon

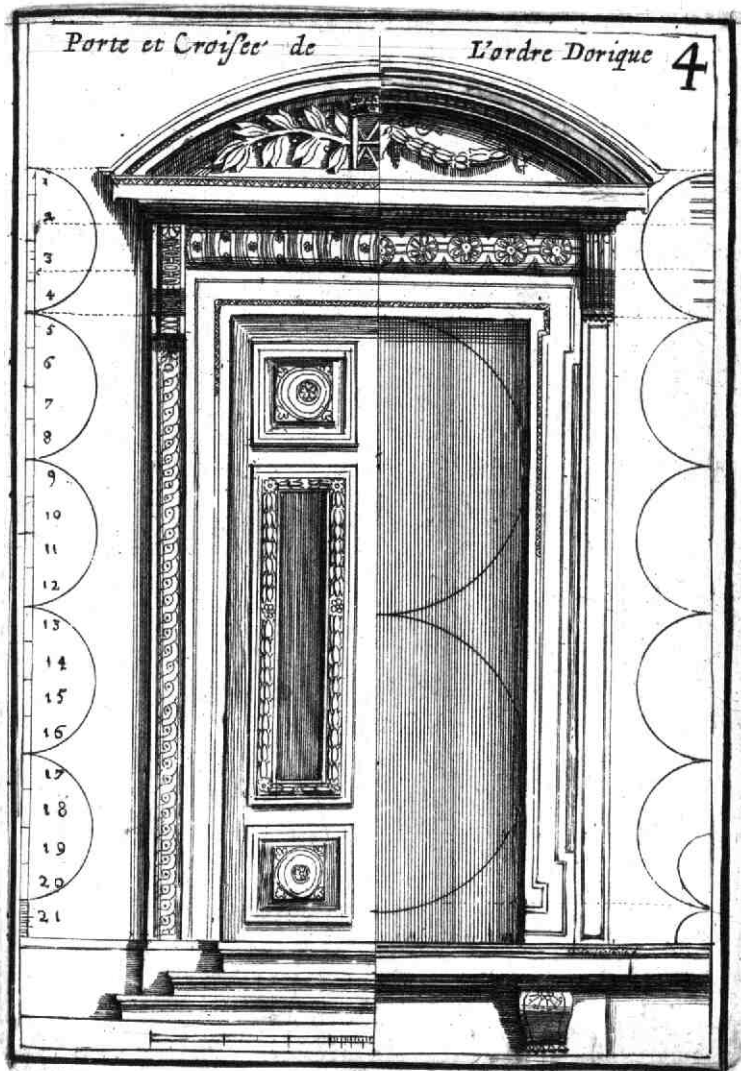
L'ordre Dorique. 3

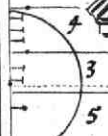
Porte et Croisée de

L'ordre Dorique

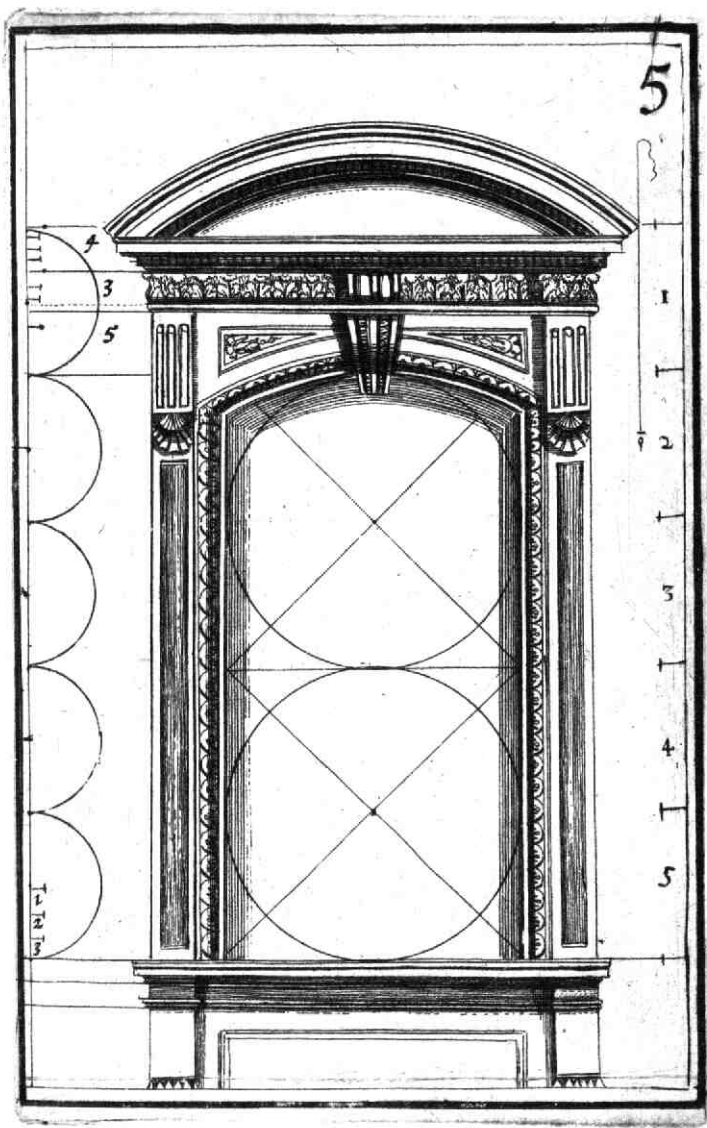
4

5

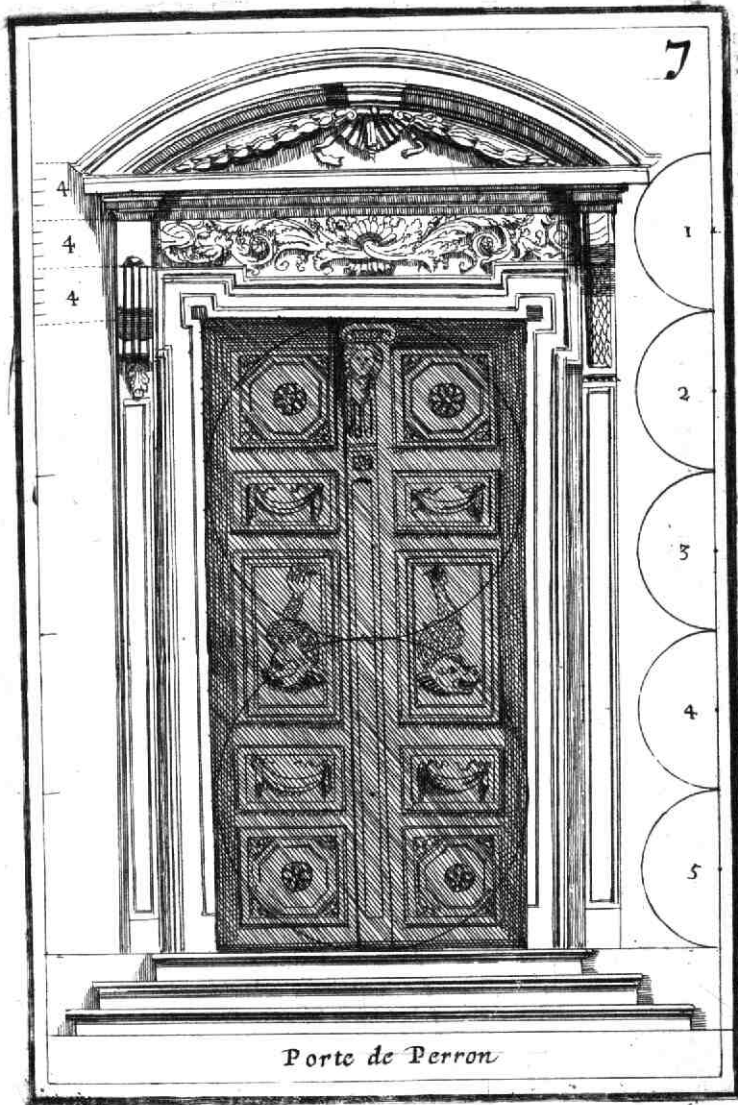
T
2
1
5

Porte de L'ordre Ionique

6

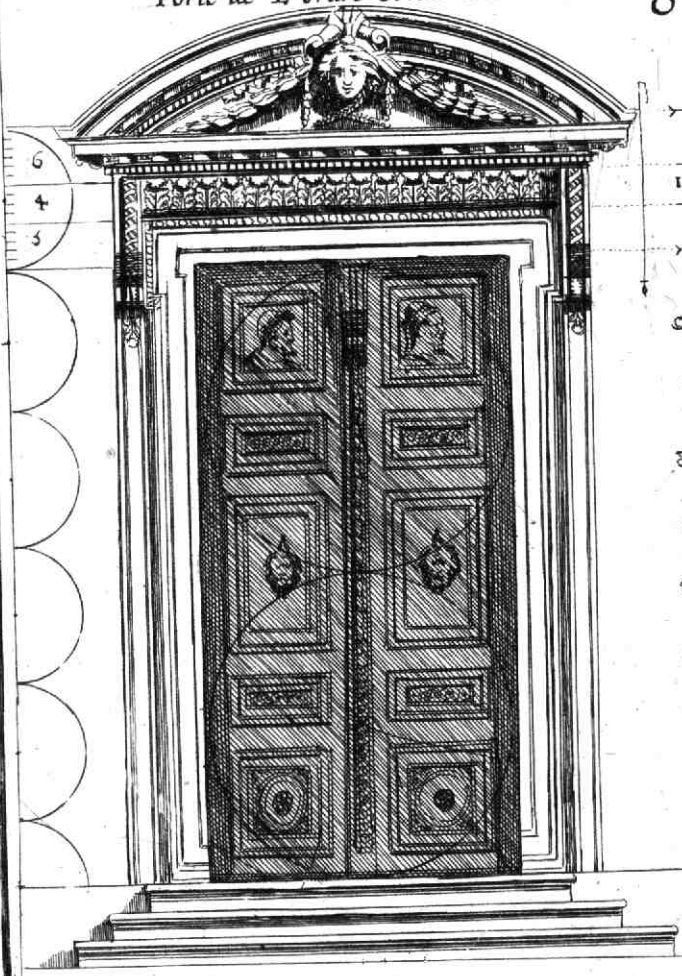

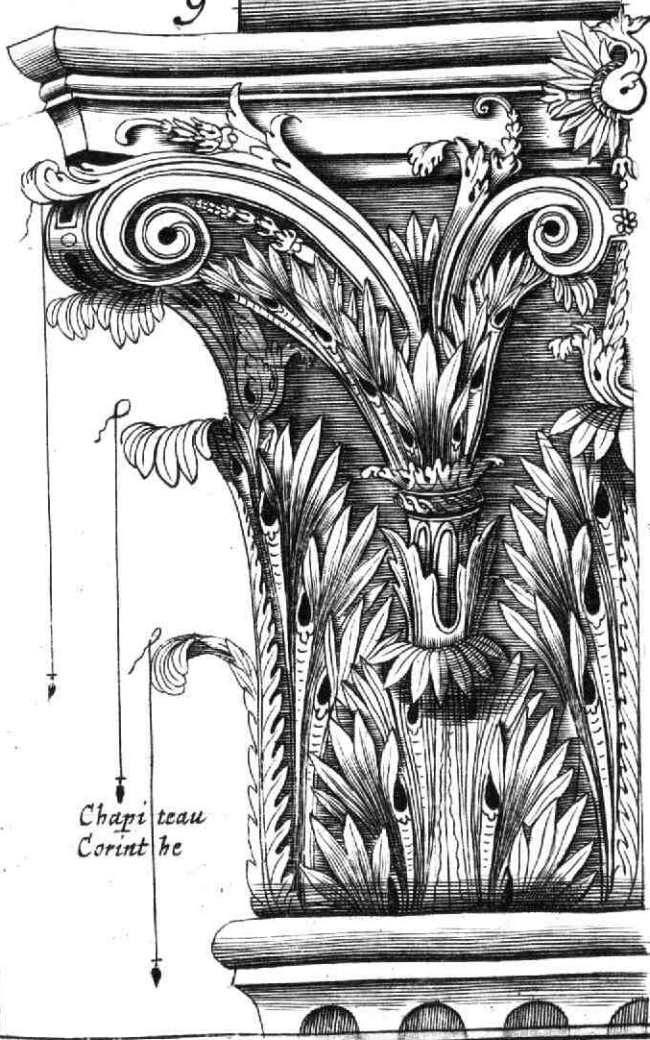
Porte de Perron

Porte de l'ordre Corinthien

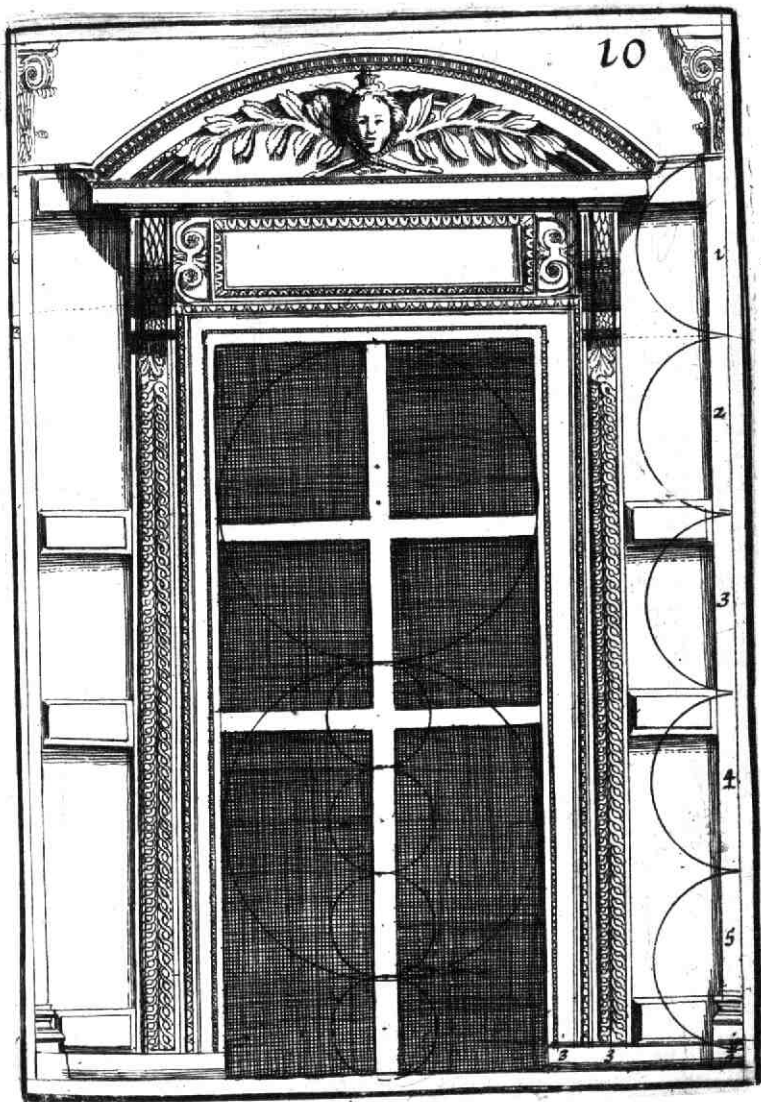
8

9

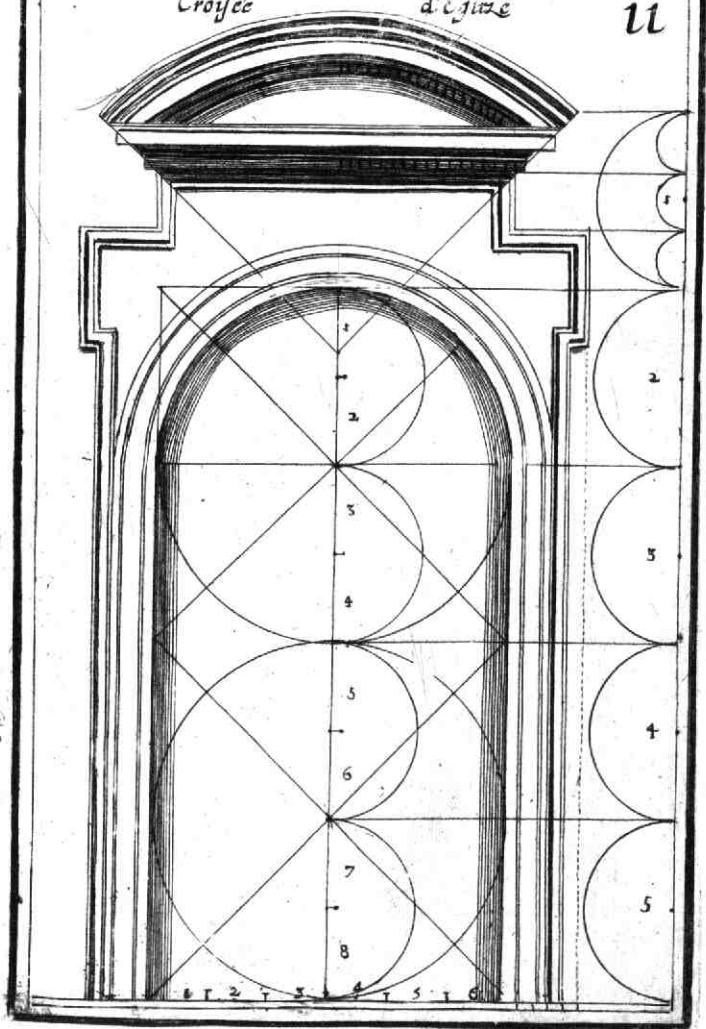
Chapiteau
Corinthien

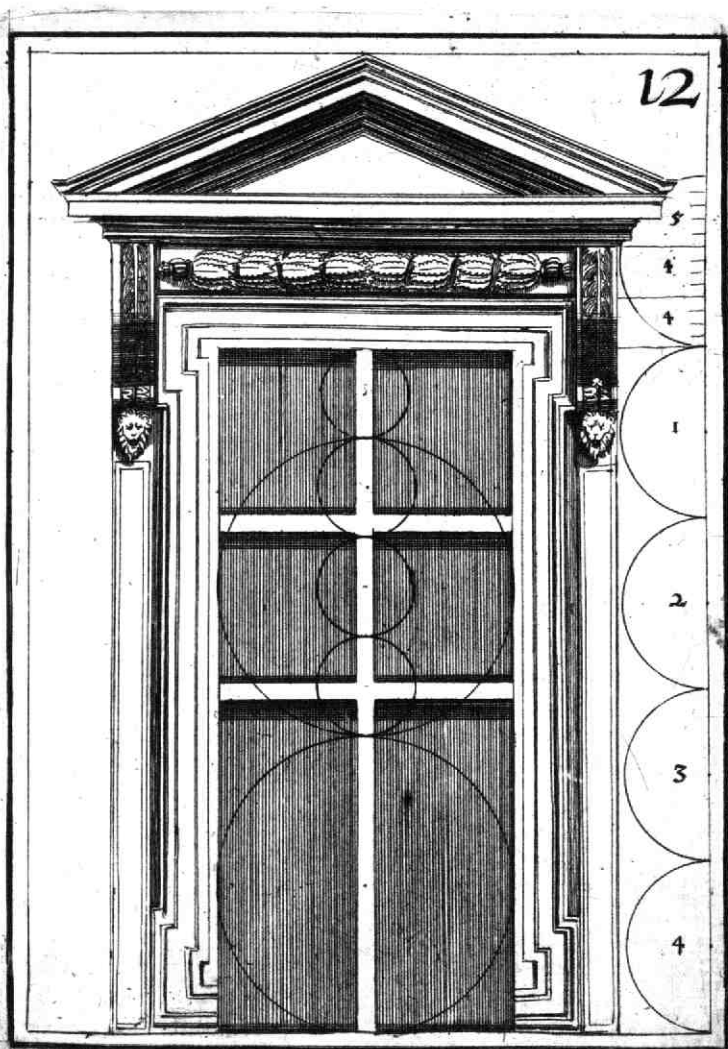

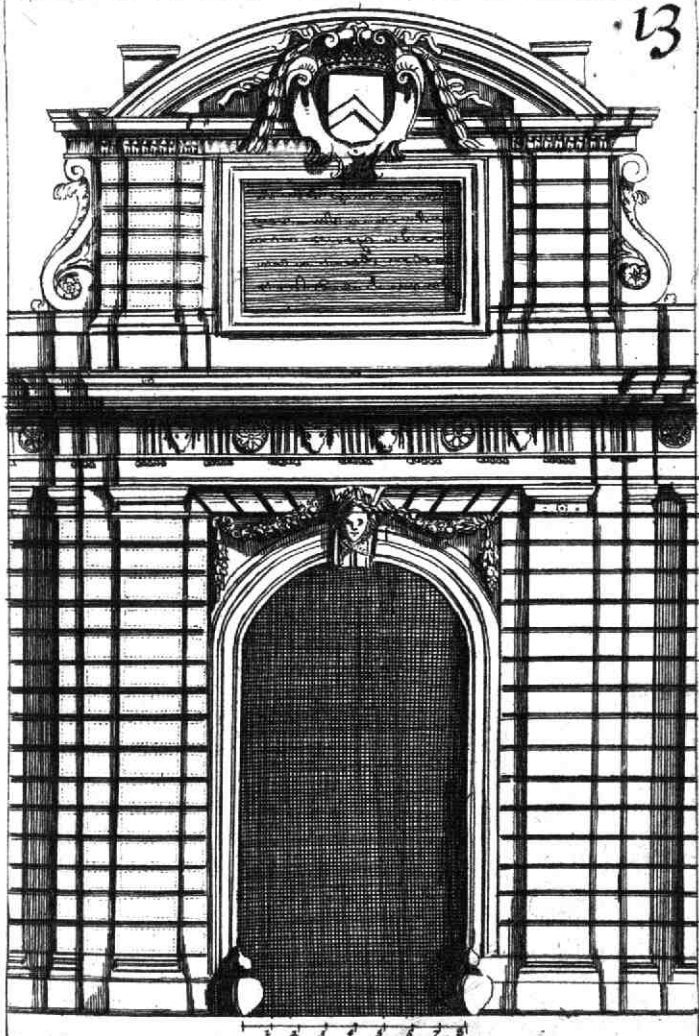
Croisée

d'Église

11

drie vierdedeelen , maectmen de gekeerde keel , tuffchen de rechter keel en de goote , en de drie andere deelen haer in feventhien , negen maken de rechter keel, en d'Orle; en acht de goote. Dese Cornis heeft soo veele fpronghs als dichte , ghe-lijck allede voorgaende andere.

Afbeeldingen van eenige Poortjes, Deuren, en Cruys-Kofijnen, volgens de vijf gront-regulen van
A N D R E O P A L L A D I O.

De eerste Figuyr wort verklaert hier voren.

Vande Schoorsteen en of Vuyr-plaetsen der Zalen, Kameron, Kabinetten, en Saletjes ende van haere maten.

DE Schoorsteen en der Zalen behooren binnen-wercks te hebben ses a seven voeten, en in groote gebouwen tot de acht tuffchen de twee posten; en sal goet zijn hare pijspe of koker te maken in de dichte van de muyr soo 't welen kan , ter plaetse daerse konnen over-een-komen met die van de Kameron, dewelcke heel weynigh afwijcken van 't midden, als gheseyt is. En so 't mogelijk is, men moet maken dat de Haertstee van vooren gesien wordt , inkomende in de Zale. Hare hoogte sal zijn van vier, vier en een half tot vijf voeten 't hoogst tot onder de platte bandt van de mantel, haer sprongh sal hebben twee voet en een half , of drie voet voor 't meest, van de muyr tot onder de mantelingh, de posten sullen acht tot twaelf duym breette hebben; en in groote gebouwen tot de vier-entwintigh op 't hoogst, na de regel der Bouw-konst daermen- se mede verrijcken wil.

Van de Haert-steden der Kameron en hare maten.

De Haert-steden der Kameron sullen breette hebben vijf, vijf en een half, of ses voeten; en in groote gebouwen tot de 7. en sullen

sullen ghestelt worden als ick hier voor geseyt hebbe , ter sake vande Bedstede , haer hooghte sal zijn van vier voeten of vier en eenhalf tot onder den Mantel of platte Bandt. Haer sprong van twee voeten of twee en een half , van de teghentaert tot aen 't voorste van de Posten.

*Van de Haert-steden der Cabinetten
ende Kleer-Kamerkens.*

De Haert-steden der Cabinetten en Kleer-Kamerkens sullen voor 't minst hebben vier , vier en een half , of vijf voeten breedte. Haer hooghte onder den Mantel , gelijk als die hier voor van vier voeten of vier en een half , en van gelijcken haer sprongh zijn van twee voeten of twee en een half van't teghentaert.

Van de Pijpen of Kookers der Schoorsteen.

De Kookers der Schoorsteen sullen verheven worden buyten het dack , en boven op de top van 't huys drie , vier of vijf voeten voor 't meest , op datse den roock in de locht draghen: men moet letten datmense niet al te nauw maect ofte breed, door dien wanneer se te breed zijn, en de wint daer in blafende, salse den roock na beneen drijven, en niet vry laten klimmen en uytkomen: en in de al te nauwe Kookers de roock hebbende geen vryen uytganck sal versticken en achterwaerts keeren; daerom en salmen voor de Kaminen geen nauwer maken als van thien tot elf duymen , noch breeder als van vijftien 't welck is de gemene breedte van de Kookers der Schoorsteen van groote keukens , overmits de groote vuyren diemen daer stooct. En aengaende haer breedte sy sal zijn van 4 tot 5 voeten op 't hooght binnen-wercks, Van daer dat de hette endigt tot aen 't opperst van de Kookers, nu de geseyde hette gaet van den Mantel tot aen de plaets van de Solderingh, of sleutel van't gewelf, altyt verminderende binnen-wercks, tot datmen komt aen de maten vande breedte en lengte hier boven voorgescreven, en

van daer al klimmende tot onder 't endt van de Kooker, men moette leyden het aldereffenste dat doenlijk is door dien by ghebreck van sulcks te doen, men is dickwils gequelt van den roock.

Van't gheen datmen in acht moet nemen in het maken van de Schoorsteen, en van de maniere daer haer de d'Oude mede beholpen hebben.

De Posten en Mantelen der Schoorsteen, op dewelcke de Kookers konnenghemaect worden, moeten aerdighlijk bekleet wesen, om dat de rustijken en groove wercken niet wel en voeghen dan in groote gebouwen om verhaelde redenen. De Ouden om haere Kamers warm te maken, ghebruyckten dese middelen; sy maecten de Schoorsteen in 't midden met Colommen of Stijlen die op-hielden de Architraven, op welke waren de Kookers der Schoorsteen daer den roock uytgingh, ghelijckmen sagh een tot *Baije* dicht by de Visscherie van *Nero*; en eene die niet verre is van *Civita Vecchia*, en wanneer sy gheen Schoorsteen begeerden, soo maecten sy in de dicke der muiren eenigen Trompen of Kookers, waer door de hette klom van 't vuyr dat onder de Kamer was, en uytgingh door sekere kleene mondekens of suyghelinghen die welke waren aen't opperste van dese Kookers.

By-nae op deselve maniere verfrischten of verkoelden de *Heeren Tronti* Edelluyden van Vicenzen in den Somer hare Kameren tot *Castoza*, haer Speel-huys op 't Landt, door dien datter in die plaetse berghen zijn, in dewelcke ghevonden worden heel groote kelders of hoolen, dat van oudts steen-kuylen waren, van welck ick houde dat *Vitruvius* verstaet te sprecken in het tweede Boeck, alwaer hy van steen handelt: in dese kelders ontstaen eenige winden uyttermaten koel, die dese Edellieden leyden en deden komen in hare huysen door sekere wessels onder d'aert, en door 't middel van eenige Kookers, ghelijck als die

die daer wy boven af spreken, latende die zijghen in alle de Kameren, openende en fluytende dees gefeyde Kookers nae haer belieste, om min of meer ververfingh of koelte te nemen soo 't haer te pas komt, na den tijdt van 't jaer.

En hoewel dese plaetse wonderlijck is, alwaert maer om dese groote gevoeghlijckheydt: Niet-te-min 't geen datse noch meer verwonderlijcker maect en meer besiens waardigh; is het gevangen huys der winden, 't welck is een seeckere Kamer onder d'aerde, gemaect door den uytnemenden Heer *Trenti*, en door hem ghenoeemt *Æolien*, alwaer vele van dese Kookers en Wint-pijpen haer ontlasten, aen dewelcke om die schoon en waardigh van dien naem te maken die hysse ghegeven heeft, hy geene moeyten noch onkosten gespaert heeft.

*Van Trappen en haer verschey-
de manieren, en van 't getal en groote
van haer treden of trappen.*

MEn moet heel nauw acht nemen, om wel te stellen de Trappen, door dien dattet gheen kleene difficulteyten gheeft, om een bequame plaetse daer toe te vinden, om hare verdeelingen wel te maken, en datse niet bekommeren het heele gebouw.

Daerom ist dat men se gemeynlijck stelt in den hoeck van 't gebouw, of op de vleugels, of in 't midden van de faciaet; het welck niet en gebeurt als selden, ten sy in heel grootse gebouwen, door dien dat vele steenen die malkander moesten vervolgen souden moeten ghebroken worden, door 't middel van sulcken trap die in 't midden soude zijn, ten waer dat het een dubbelt huys was.

Daer zijn drie openinghen te maken in de minste trappen; de eerste is de deure waer door men ingaet, dewelcke te beter gemaect is naer datse wijder open is, en behaecht my te meer

soo zy in een plaetse is, alwaer eer datmender komt, men siet het schoonste deel van 't huys, door dien, alhoewel het huys kleyn is, door dien middel grooter sal schijnen: Niettemin soo moet dese gheseyde deure haer vertoonen en licht om vinden zijn. De tweede openingh is die, der vensteren die noodigh zijn om het licht op de trappe te brenghen; en wanneer der maer eene is, soo moetsse, soo 't doenlijck zy, in 't midden komen, op dat de gheheele trap luchtigh is. De derde is 't open door de welke men gaet inde vertrecken om hoog, en die elck een moeten leyden in ruyme, schoone en vercierde plaetsen. De trappen sullen wel-ghemaectt zijn, indien se ruym, licht ende ghemackelijck zijn, als offse een yder schijnen te noodigen om op te komen. Zy sullen luchtigh wesen, soo zy een klaren dagh hebben, die zich over-al ghelijck uyt-breydt. Zy sullen ruym zijn, soo zy haer niet kleyn noch nauw vertoonen, acht nemende op de hoedanigheydt van 't ghebouw; Maer nimmer behoorende nauwer te wesen als van vier voeten, op dat wanneer dat twee perfoonen haer ontmoeten, malkander ghemackelijck kunnen plaets maecken en voorby gaen. Men magh haer geven tot vijf, ses, of seven voeten, of seven en een half, en in de groote ghebouwen totte thien of twaelf voeten breette voor alle treen, en moet men se het gemackelijckste maecken als 't moghelijck is.

Vande hoogte en breette der treden oft trappen.

De treen of trappen behooren niet meer als ses duym hoogte te hebben, en soo zy leeger vallen, sulcx moet nootsakelijck sijn in heel hooge en langduyrige, zy sullen mackelijcker wesen om dat den voet zich te min in 't opklimmen sal vermoeyen, maer sullen doch niet min als van vier duymen hoogte zijn. Haer platte moet niet minder zijn als van een voet, noch meer als van vijfthien of seshien duymen.

De Ouden ghebruyckten veel oneven trappen, op dat hebbende begonnen op te treden mette rechter voet, men eyndighde

dighde mette selve voet ; 't welck zy voor een goet voorteken namen, en voor meerder heyligheyt inde Tempelen ingaende.

Van verscheyde manieren van Trappen.

De trappen maelt-men recht op-gaende of flecksgewijs omwentelende : de rechte strecken haer uyt in twee tacken, of sijn vierkant , welcke keren in vier stucken ; en omse te maken op dese laetste maniere , de gheheele plaetse verdeelt haer in vier deelen, van welck de twee zijn voor de trappen , en twee voor 't leedige ; van desselfs midden (soo zy open is) ontfanght de trap haer licht. Men kanse maken binnen met een muyr, en dan in de twee deelen, diemen neemt voor de treen, moeten bevatten en beslyuten de dichte vande muyr die de kouwe maectt. Zy kunnen oock gemaectt worden sonder muyr daer in. Dees twee soorten van trappen zijn vande vindinghe vanden Heer Louis Cornaro edelman van een treffelijck oordeel.

De rechte en wentelende trappen maecttmen in sommige plaetsen ront , en in andere ovaelsgewijs , somtijts met een colomme of stijl in 't midden, en somtijts open, en sulcke wenteltrappen maecttmen insonderheyt in nauwe plaetsen, om datse minder plaets beslaen als de rechte , maer zijn onghemackelijcker om op te gaen. Deselve staen niet qualijck die in 't midden ledigh en open zijn , door diense van om hooge den dagh kunnen hebben, en die van boven op d'opperste treen zien alle de ghene die op komen , en kunnen oock vande selve ghesien worden. Die een colom of stijl in 't midden hebben, hebbende weynig wijtte, maecttmen op dese maniere : Men verdeelt den Diameter in twaelf deelen , van welke de thien zijn voor de treden of trappen , en de twee overblijvende voor de colomme in 't midden, alwaer men de selve Diameter verdeelt in acht deelen, van welke de ses zijn voor de trappen , en de twee andere voor de colom, en soo daer veel plaets is, men verdeelt de Diameter in drie deelen , waer van men twee neemt voor de trappen , en een blijster voor de colomme , ghelijck in de

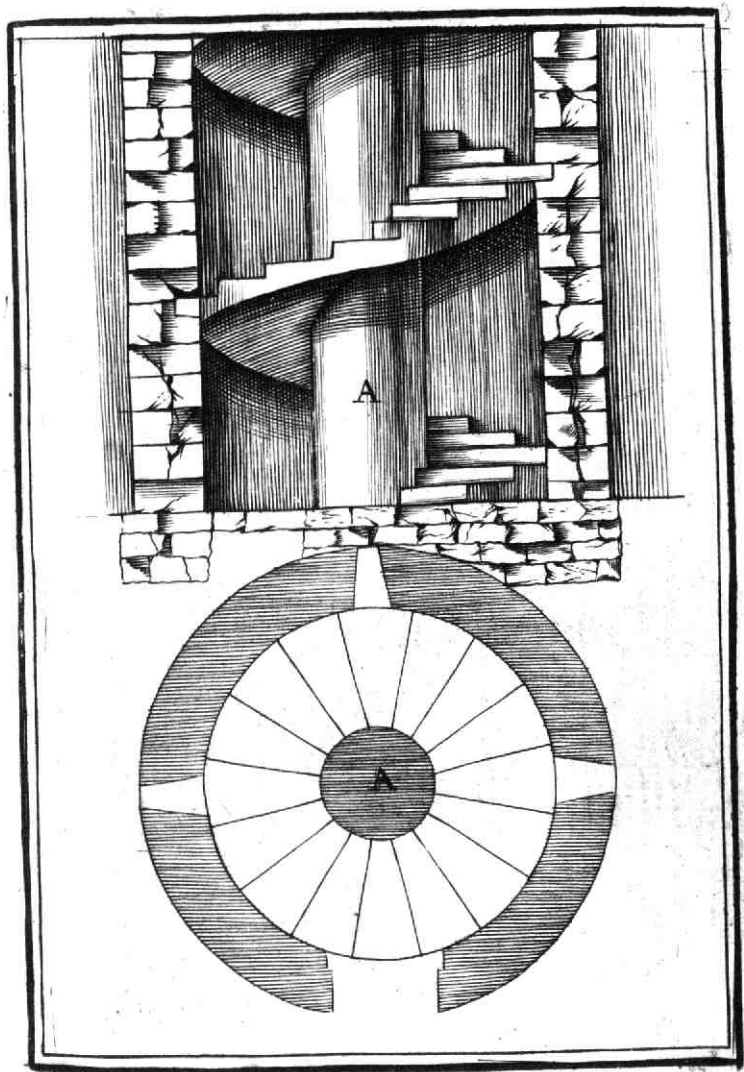
teyckeningh A ; ofte men verdeelt wel den Diameter in seven delen, van welcke men neemt drie voor de Colomme in 't midden, en vier voor de trappen, en even op dese maniere is de trappe van de *Trajaensche* Colomme tot Romen. En somen de wentelende trappen maectt gelijk in de tekening B. sy fullen veel schoonder en aengenaemer zijn; en langher als of sy recht waren. Maer in de ledige trappen in 't midden verdeelt sich den Diameter in vier deelen, waer van de twee zijn voor de trappen en twee voor het midden.

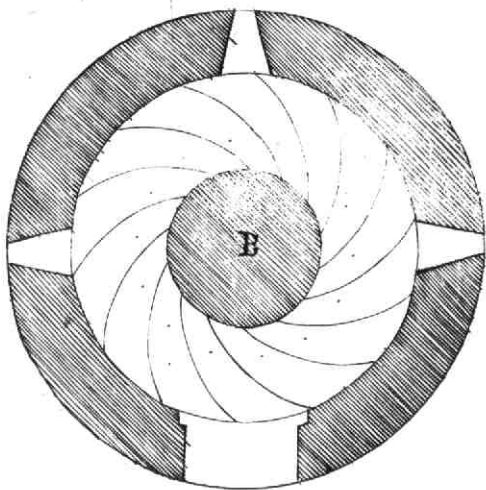
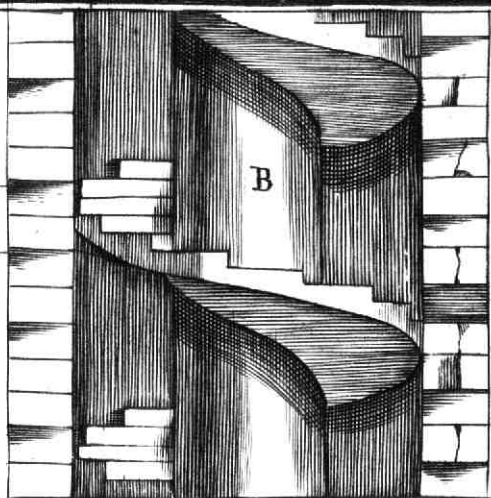
Boven de manieren van Trappen die in 't ghebruyck zijn, isser een gevonden Slecksgewijs door den Heer Morius Antonius Barbara, Venetiaens Edelman, dewelcke heel dienstigh is in heel nauwe plaetsen, daer is gheen Colom in 't midden, en de trappen gaende al drayende zijn veel breeder; men verdeeltse op de bovenverhaelde maniere.

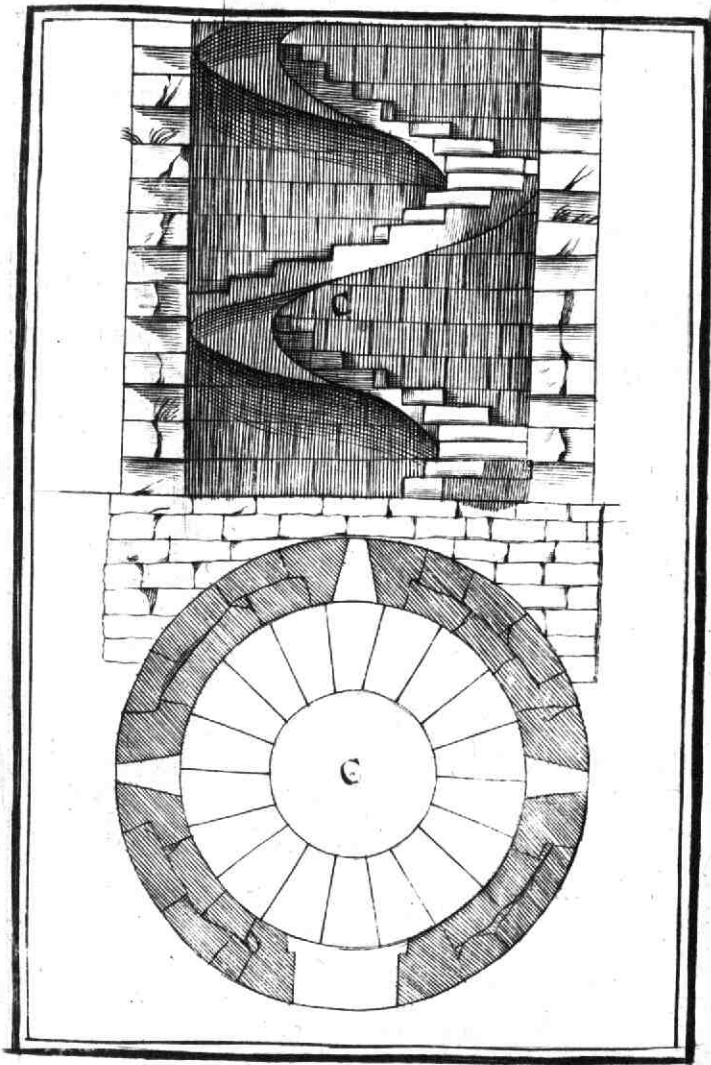
Die Ouaelsche wijs zijn verdeelt men op deselve wijze als de ronde; sy zijn heel fraey en aengenaem door dien alle de vensteren en deuren komén aen 't hoofd van 't Ovael en in 't midden, en zijn heel gemakelijck. Ick hebbe een gemaectt in 't midden open, in 't Clooster van de Mildadigheyt tot Venetien, dewelcke wonderlijck wel uytvalt.

- A. Sleckachtige of wentelende Trappe met een Kolom in 't midden.
- B. Sleckachtige of Wentel-trap met een Colom en drayende treen.
- C. Sleckachtige Trappe of wentelende ledigh in 't midden.
- D. Sleckachtighe of wentelende Trap, ledigh in 't midden en drayende treden.
- E. Ovaels wijze Trappe met een Colomme in 't midden.
- F. Ovaels wijze Trappe sonder Colomme.
- G. Rechte Trappe met een muyr daer in.
- H. Rechte Trappe, sonder muyr.
- I. Een vrende Trappe met vier opgangen.
- K. Een andere schoone Trappe.

Daer is een andere fraye maniere van Trappen, als den Coninck François den eersten dede maken in 't Casteel van Chambor

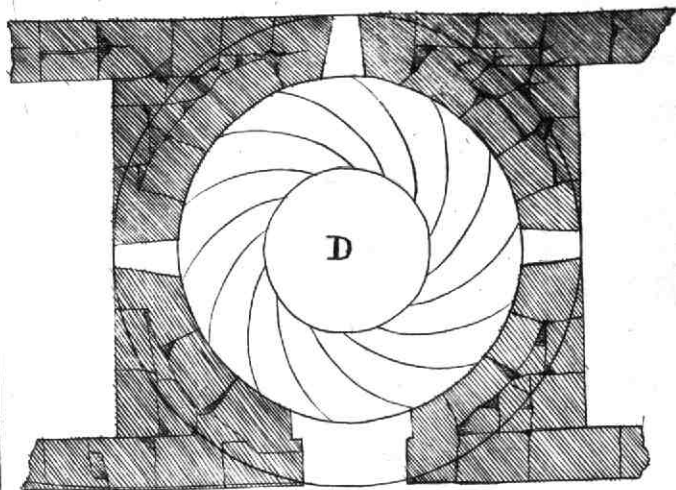
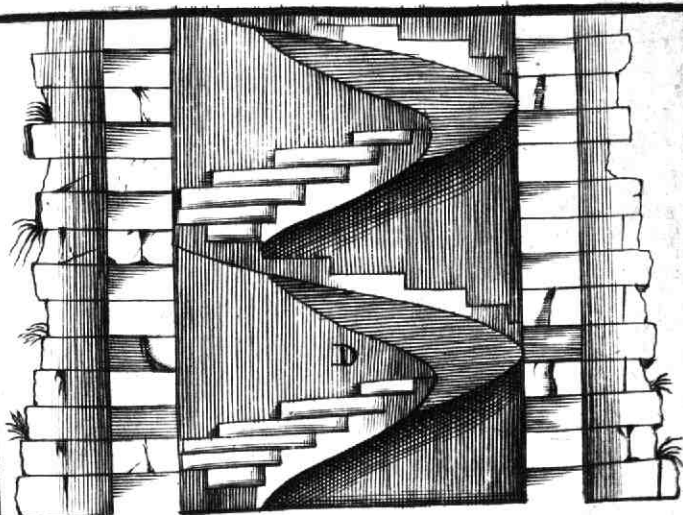
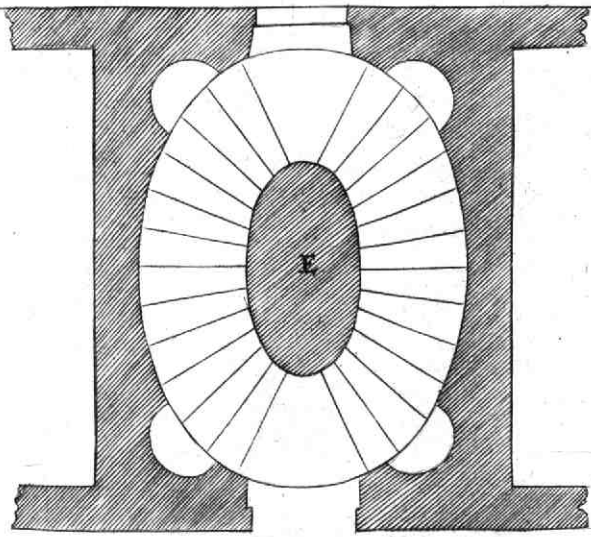
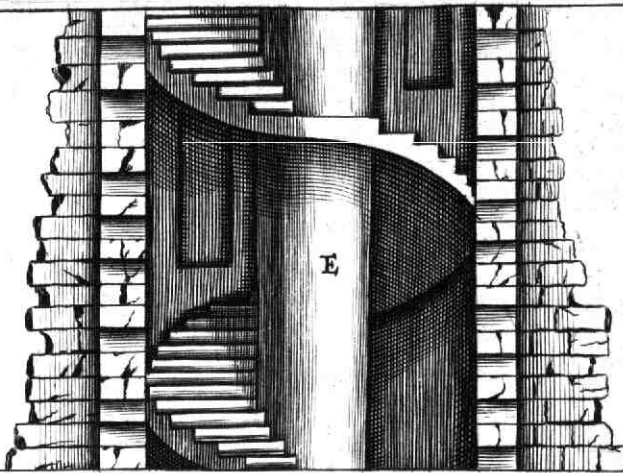
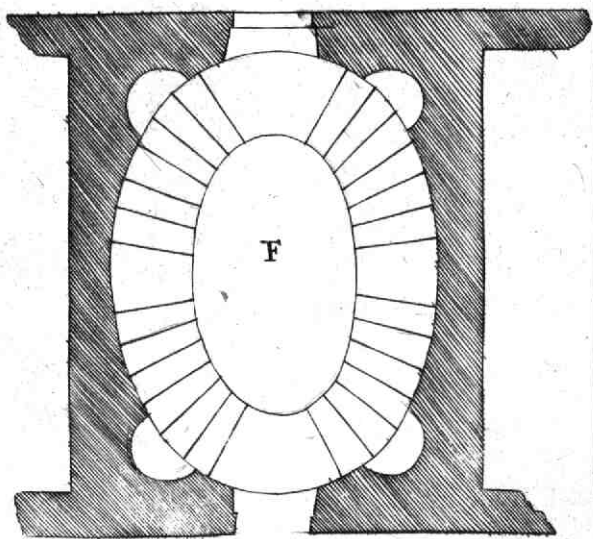
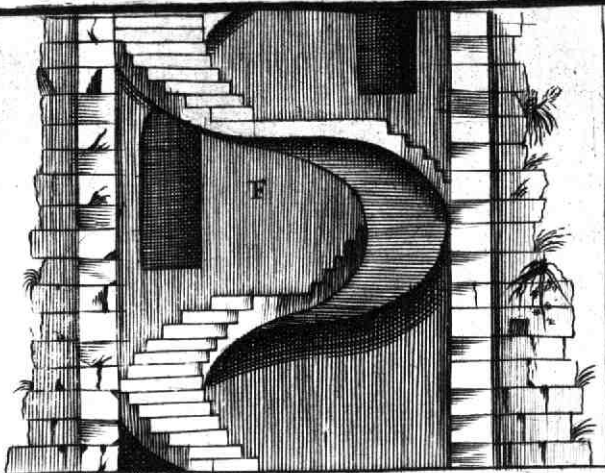
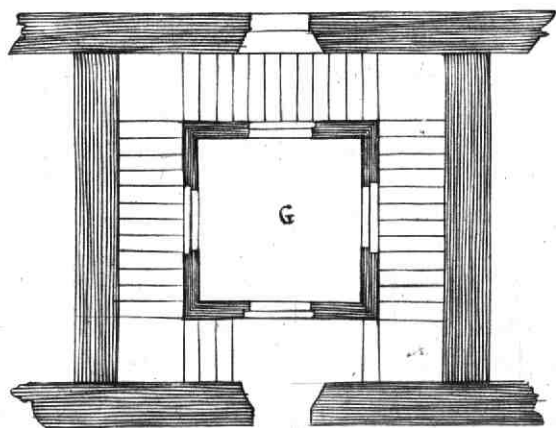
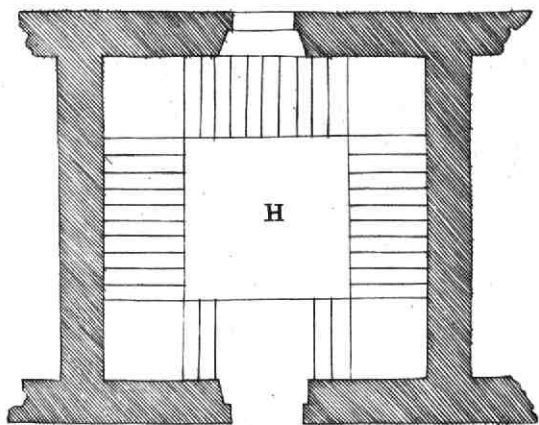
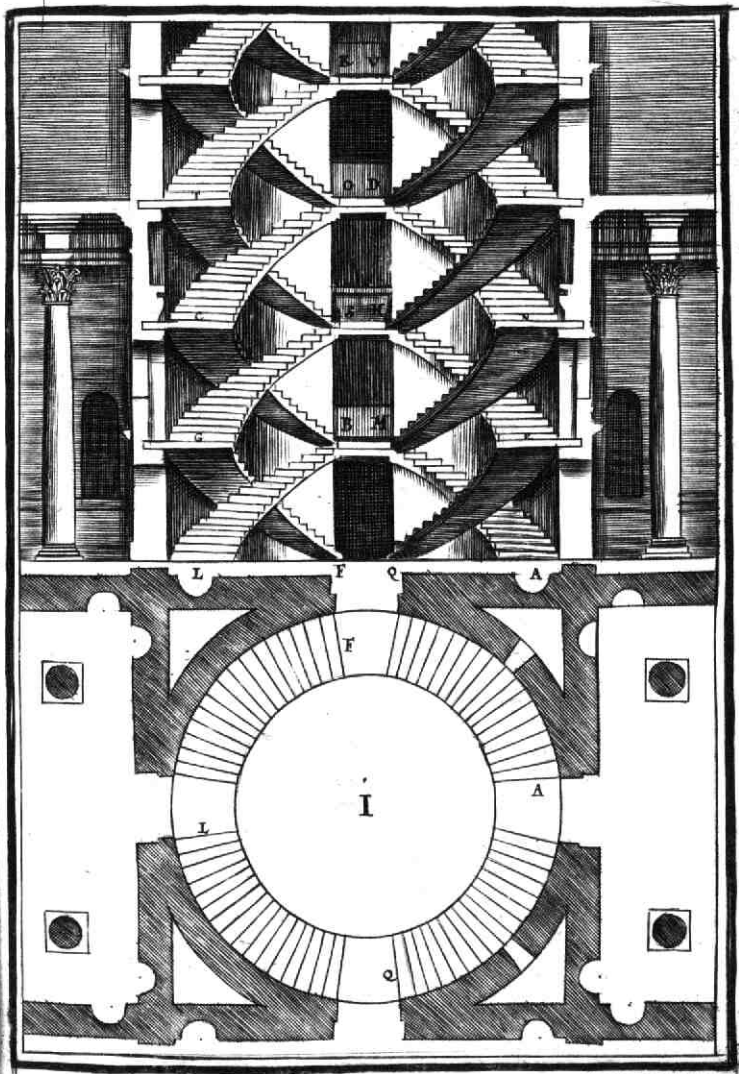

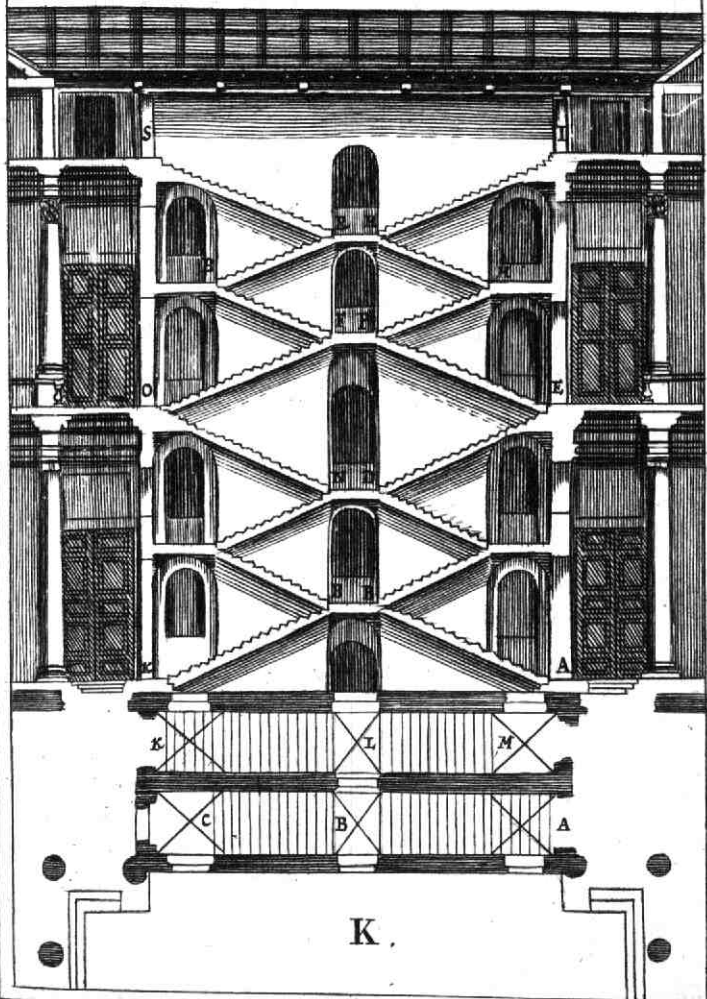
PLATE I.

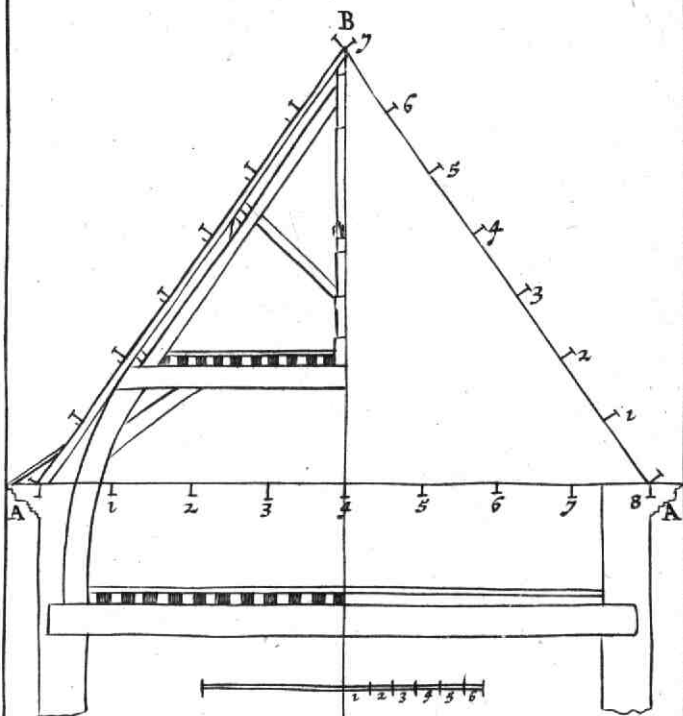
bor dichte by Blois, en is op dese manier; daer zijn vier Trappen die vier intreen hebben, te weten elck zijn eyghen, en opgaende d'een boven d'ander, in sulcker voegen door malkander in 't midden van 't gebouw, dat de vier konnen dienen aen vier vertrecken, sonder dat die van de eene gaen op de Trappen van d'ander: En om dat hy in 't midden ledig is, zienze alle malkander op en nedergaen, sonder d'een d'ander te verhinderen.

En door dien dat dese vindinge fraey en nieuwt is, so heb ick die hier afgetekent I. en aengewesen met letteren, van de voet tot om hoogh, op dat men ziet waer elcken Trap begint en endicht.

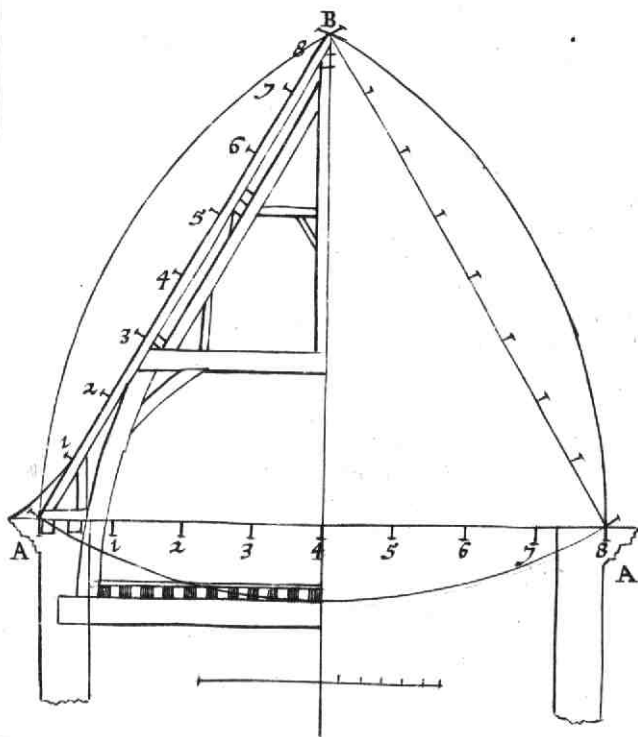
Daer waren noch in de Portalen van *Pompeus* tot Roomen, en gaende naer de wijck van de Ioden, Trappen Sleckschewijs van een heel schoone vindinge, door dien ghestelt zijnde in 't midden, soo datse gheen licht konden ontfanghen als van boven, sy waren geset op Colommen, op dat het licht aen allen zijden sich even gelijk uytbreide. Naer 't voorschrift van deselve heeft *Bramant* in sijn tijdt een treffelijck Bouw-mee-ster een ghemaect in 't *Belvedeer*, en sonder treden, hebbende de vier Orderen der Bouw-konst, Dorica, Ionica, Corinthia, en Composita. Om van dese Trappen te maken moet men de heele wijte verdeelen in vier deelen, waer van men twee neemt voor 't ledighe van 't midden, en een aen elke zijde voor de treen en Colommen.

Men siet verscheide manieren van trappen inde oude gebouwen, gelijk drie-hoeckige, en van dese soorte zijn die daer by men opgaet naer de Tooren van *S. Marie* van de *Rotonde*, die ledigh in 't midden zijn, en den dagh van omhoogh ontfangen. Oock die welke zijn aen *S. Apollolo* in deselve Stadt, waer by men opgaet na *Monte Lavallo*, zijnde heel heerlijck en dubbelt, waer van vele personen de model ghenomen hebben, en gheleyden in een Tempel staende op den kruyn van den bergh, ghelijck mijn Boeck van de Tempelen aenwijst; en van dese soorte is dese laetste tekeningh.

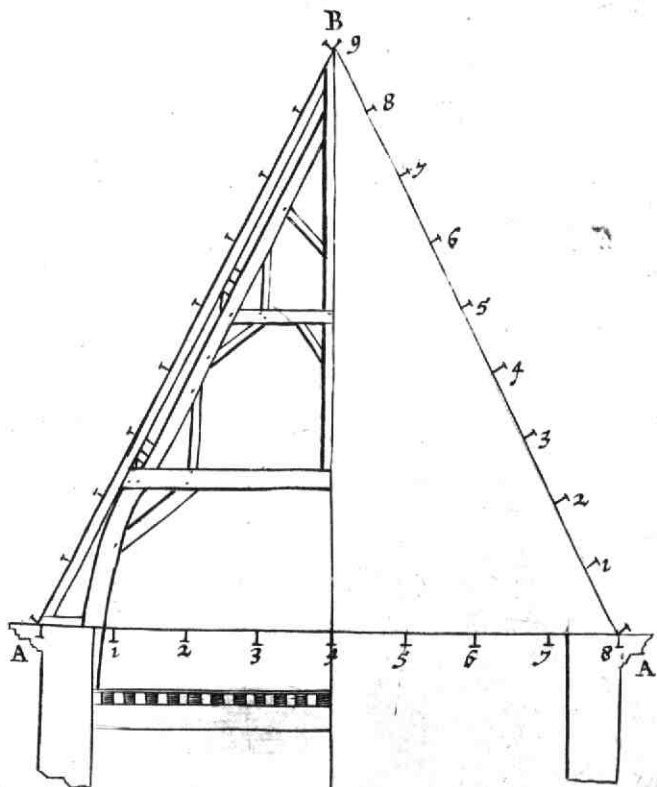
L

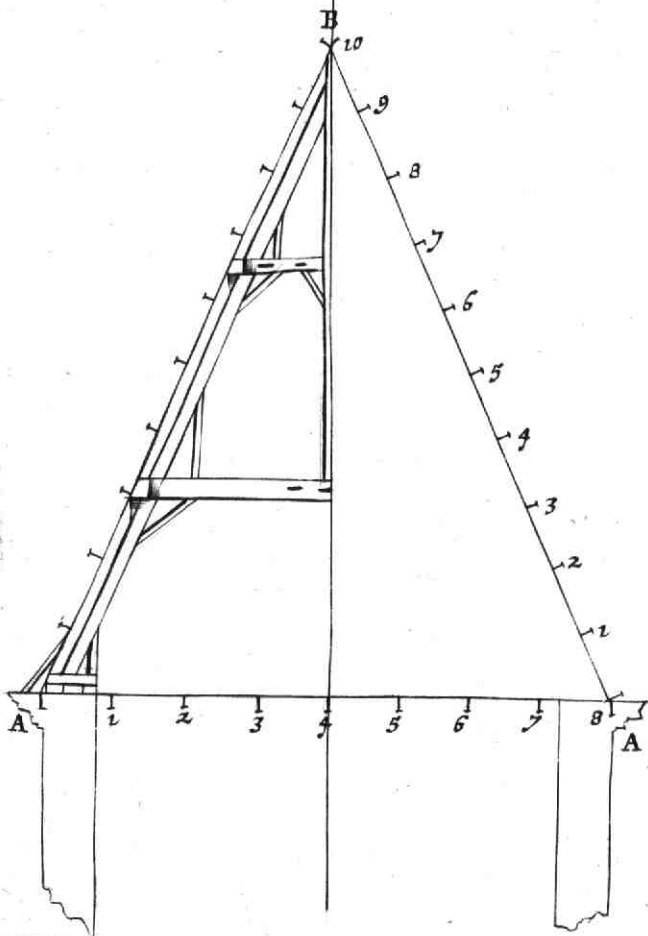
M

N

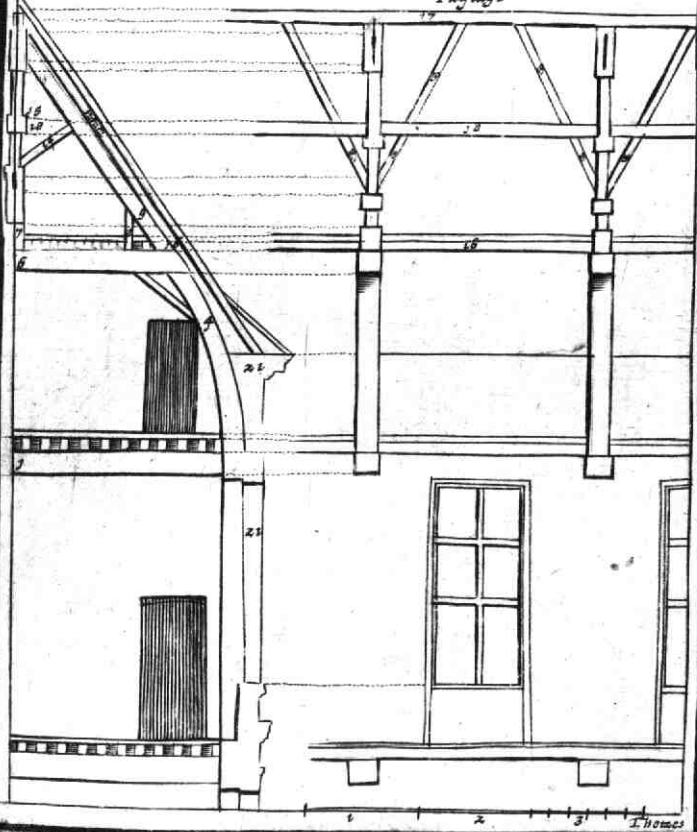
O

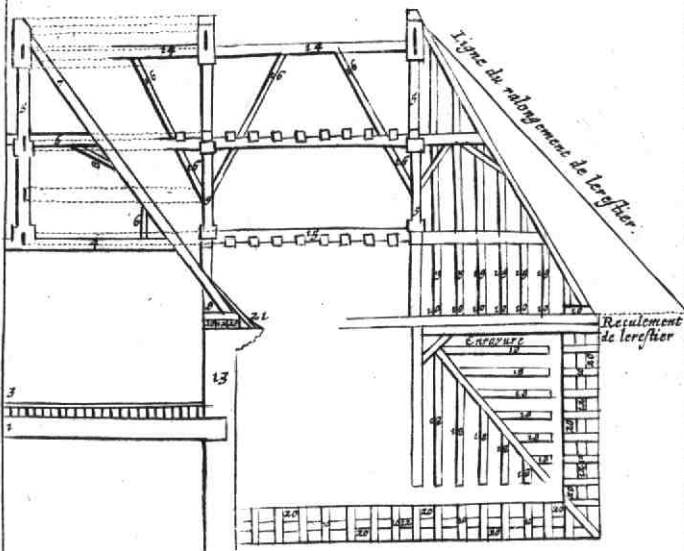
1 La poutre.	8 Les jambettes.	15 Les bouts des amoisés.
2 Les solives.	9 Les petites forces.	16 Les bouts des pannes.
3 L'aire du plâcher.	10 Les bouts des pannes.	17 Le faïste.
4 Les jambes des forces.	11 Les tasseaux.	18 Les soub's faïstes.
5 Les goutsets.	12 Les chantignolles.	19 Les lieux.
6 Le tirant.	13 Les chevrons.	20 Les coyaux.
7 Le poinçon.	14 Les contrefiches.	21 Les murs.

P

Fruitage

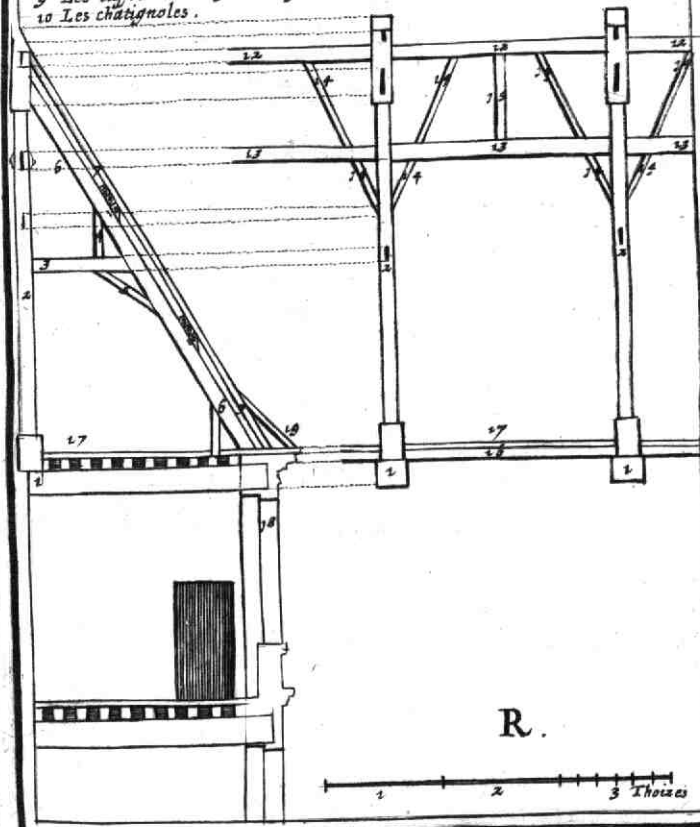
1 La poutre .	12 Les entretoises .
2 Les solives .	13 Les murs .
3 L'aire du plancher .	14 Le faistage .
4 L'entraît .	15 Les liernes .
5 Le poinçon .	16 Les liens .
6 Le dixième entraît .	17 Les coyés .
7 Les chevrons .	18 Les embranchemens .
8 Les esbélières .	19 Les empannons .
9 Les jambettes .	20 Les plattes formes .
10 Les blochets .	21 Les cayaux .
11 Les sablières .	22 Les goulsets .

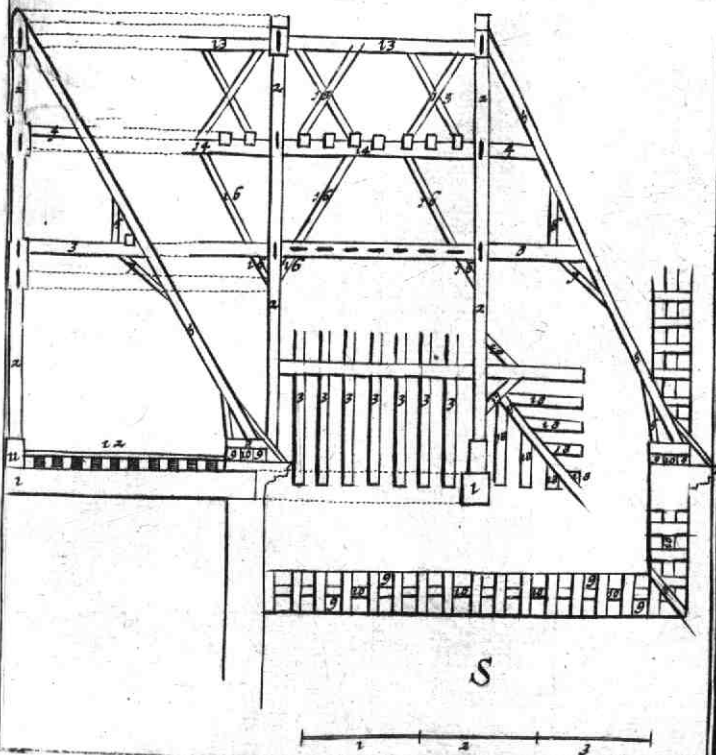
9

1 2 3 Toises

1 La poutre	11 Les amoisés
2 Le poinçon	12 Les faistes
3 Entrait	13 Les soubz faistes
4 Les jambettes	14 Les liens
5 Les esseliers	15 Les anbretoixes
6 Les forces	16 Les solives
7 Les chevrons	17 Laire du plancher.
8 Les pannes	18 Les murs
9 Les lisseaux	19 Les cayaux.
10 Les chatignoles.	

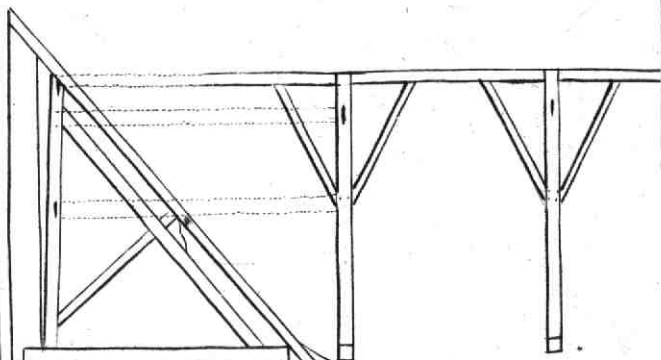
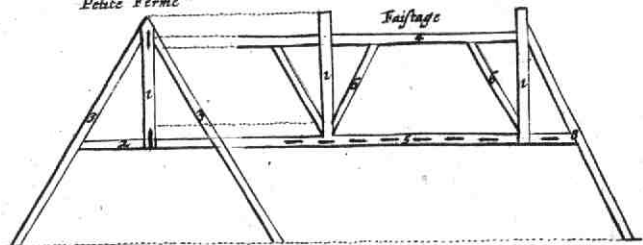
1 La poutre,	11 Les solives,
2 Le poinçon,	12 Laire du plancher.
3 Entrait.	13 Le Faistage.
4 Petit entrait.	14 Les liernes.
5 Les chevrons,	15 Les croix St. André.
6 Les jambettes,	16 Les liens.
7 Les esbliers.	17 Les coyés.
8 Les blochets.	18 Les embranchemens.
9 Les plattes formes.	19 Les gouffets.
10 Les entretoises.	

T

Petite Ferme

Saistage

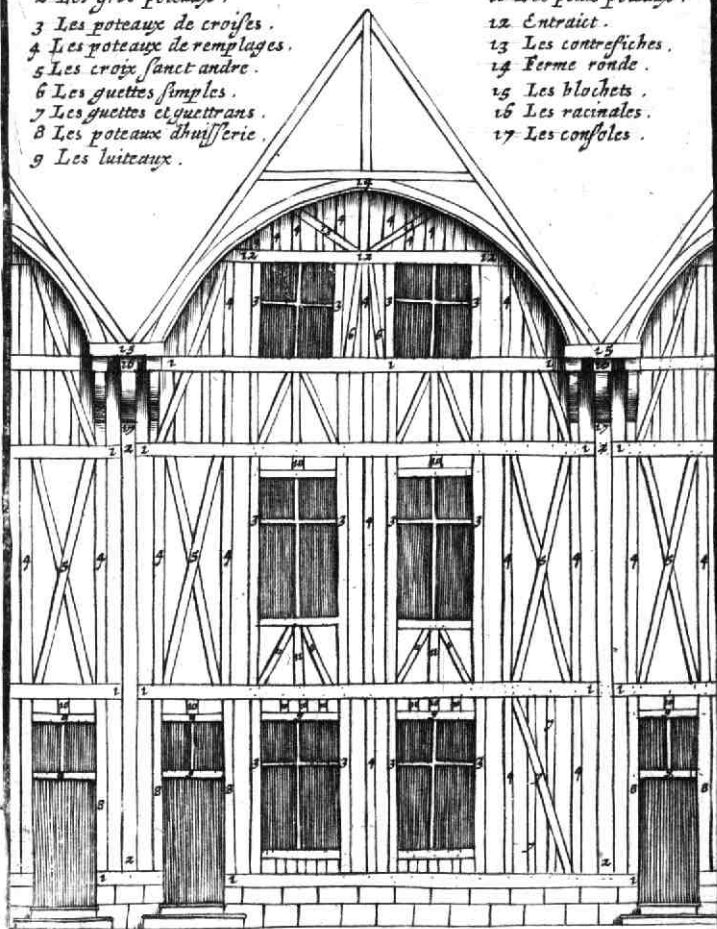

- 1 Le poinçon.
- 2 L'entrait.
- 3 Les cheurons.
- 4 Le saistage.
- 5 Les liernes.
- 6 Les liens.
- 7 Entrait de croupe.
- 8 Cheuron de croupe.

- i Les sablières .
 2 Les gros poteaux .
 3 Les poteaux de croises .
 4 Les poteaux de remplages .
 5 Les croix sanct andre .
 6 Les guettes simples .
 7 Les guettes et guettrans .
 8 Les poteaux dhuifferie .
 9 Les luitaux .

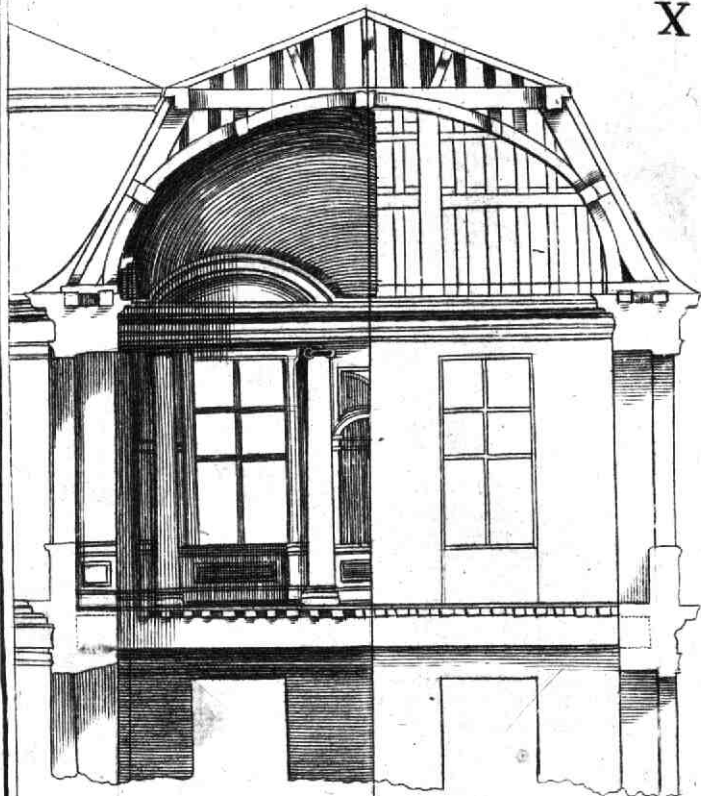
V

- 10 Les petits potelets .
 11 Les petits poteaux .
 12 Entraict .
 13 Les contrefiches .
 14 Ferme ronde .
 15 Les blochets .
 16 Les racinales .
 17 Les consoles .

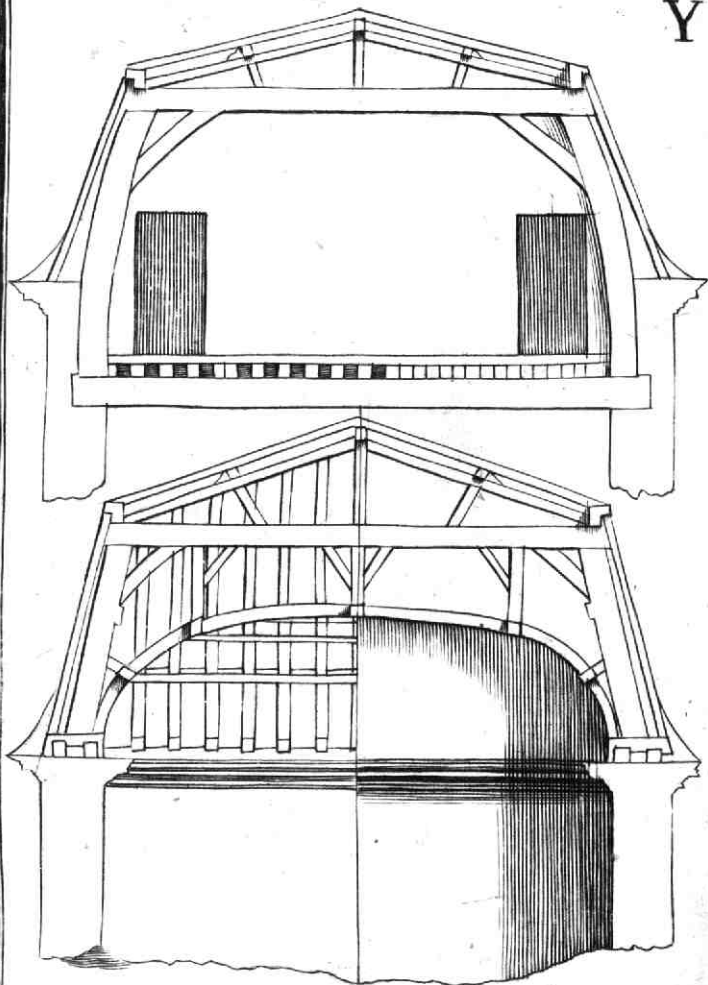

1 2 3 4 Toises

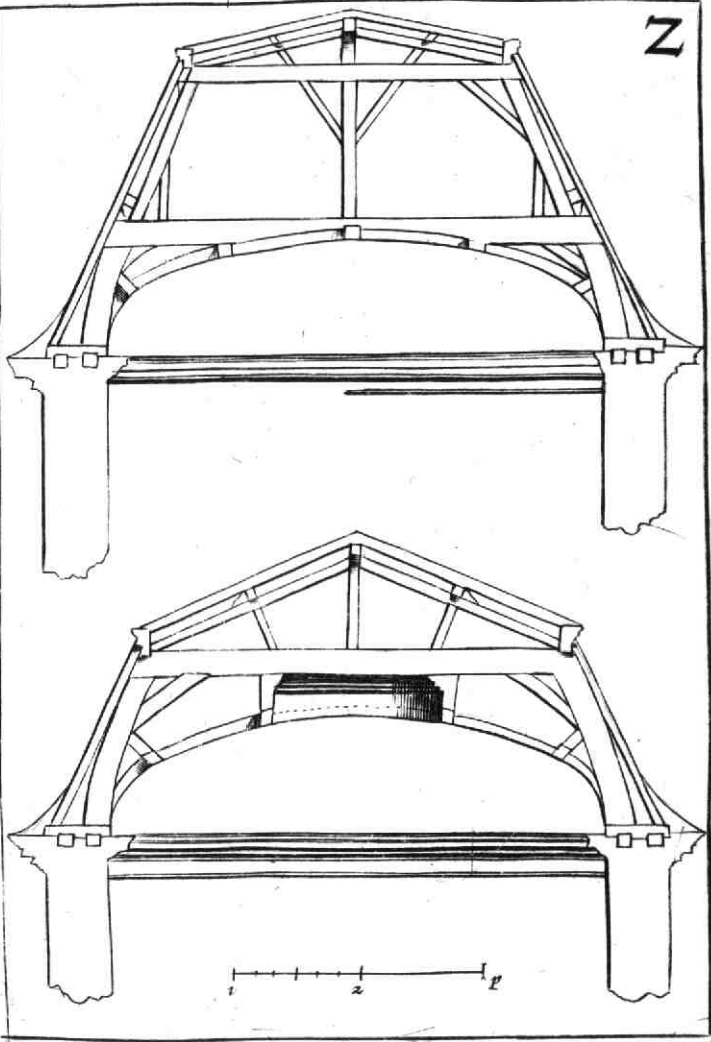
X

Y

Z

Men moet acht nemen dat in de vierkante trappen, oft lanckwerpigh-vierkant, wannermen gedrongen is drie-hoekige treden te stellen al drayende, mender gheen meer en kan maecten als ses in 't selve rondt, 't welck zijn drie in 't vierde deel van 't rondt, en dat wanneer de trap maer ses of seven breette sal hebben binnen-wercks, 't welck is de minste grootte datmen se mach maken. In de trappen van acht voeten breette, salmen setten acht treen, driehoekigh, en drayende in 't halve rondt, 't welck zijn vier van 't vierendeel van 't heel rondt.

En in de trappen van neghen tot thien voeten breette, salmen stellen thien treden in 't halve rondt.

Soose hebben tot de achtien voeten meer of min, men kanse maken tot de twaelf treden in 't halve rondt.

Men moet acht nemen dat de sack van de trappe, dat is de plaette die der is tusschen de muyr en de treden waer by men op-gaet, en die de verdeelingh gheeft aen de vertrecken, zy breeder een vierdedeel, op 't minste als de lenghte der geseyde treden.

Van de Overdecken oft Daecken.

NAer datmen de muynen op haer hoogte ghetrocken heeft, gemaect de gewelfven, gestelt de spanningen van elck vierkant, en gemaect de trappe en alle dingen waer van wy hier voor gesproken hebben, soo ist noodigh het overdeck of cap te maken, dewelcke omhelsende alle deelen van 't ghebouw, en druckende even gelijk de muynen door middel van zijn swarte, is ghelijck een bindinghe van 't ghebeele werck; en boven dien datse beschermt en bewaert d'inwoonders van den reghen, en den haghel, van de hitte der Sonne, en koude vochtigheydt des nachts, soo isse daer-en boven geheel noodigh tot de bewaringe van 't gebouw.

In de eerste Ewen als men leest in Vitruvius, maecte men de overdecken van de huysen plat; maer merckende datse niet vry en waren van den reghen, gedrongen door den noot, begost men se te maken opstaende, dat is oprijfende in't midden: Dese oprijfingen moeten hooger of leeger gemaectt worden naer de climaet daer de gebouwen gemaectt worden, 't welck de reden is dat in Duytschlandt, om de groote menichte van sneeuw die daer valt, de overdecken zijn heel s'cherp en s'chuy-nachtigh en zijn gedeckt met latten en tegelen heel dunnekens, om dat indien zijse anders maectten, sy souden van de swaerte van de sneeuw vernietight worden, maer wy die in een ghetempert landt wonen, wy behooren de daken van een fraye ghestalte te maecten, en sulcke daer den reghen lichtelijck op afloopt. Waerom dat dees overdecken sullen wesen van tegelen, pannen, of leyen, 't welck zijn de stoffen, het meeste en gemeynste in 't gebruyck.

De tegelen of pannen, om gemakelijck gedraghen te worden, hebben niet van noodde dat de driehoecken van haer cap, sullen verhooginghe hebben als die van leyen.

De cappen die gemaectt zijn voor de leyen, behooren meest te rijfen, soo ter sake van den windt, die de leyen aflichten sou, als voor de keer van 't water datse doet verrotten.

Nu laet het wesen dat ghy u overdeckt maectt van tegelen, pannen of leyen, ghy sult u sonder onderscheyt dienen met de volghende manieren, die gheen onderscheyt tusschen malkander hebben als die de oprechtingh en hoecken van haer cap medebrengen. En sulcke daecken maectt men of met verhooginghe van de besettingh, boven de leste Solderingh, ghelijck wanneer men Kameron maectt, of sonder verheffingh; ghelijck men alles beduydelijck kan sien in de volgende aftekeningen met het verbinden van elcke stuck.

Gestalte der Daken mei Teglen of Pannen.

Figuyr L.

Laet de breette van 't ghebouw zijn buyten-wercks A. A. diemen moet verdeelen in acht ghelijcke deelen by de puntjes, 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. en van de acht delen neemter seven, welcke sullen zijn voor elcke zijde die t'samen komen aen de Top B.

Mate der Daken met Leyen. M.

Laet de ghegeven breette van 't ghebouw buyten 't werck zijn A. A. dese selve breette sal gevoeght worden aen elcke zijde, die vergaren sullen aen de top van de Gevel B. en maken een drie-hoeck even-hoeckigh, hebbende de drie zijden even groot.

*Mate van de Daken met Leyen, om haer meerder
steylte te geven als de evenzijdige drie-hoeck. N.*

Laet van gelijcken de ghegeven breette van 't gebouw buyten 't werck wesen A. A. verdeelt in acht ghelijcke deelen; de twee zijden die naer den top van de Gevel B. loopen, sullender elck negen hebben.

*Laeste ghestalte of mate van de steylste
Daken met Leyen. O.*

Laet de breette van 't gebouw buyten 't werck A. A. zijn, van gelijcken verdeelt in acht gelijke deelen; de twee zijden die haer vergaderen aen de top B. begrijpen elck thien.

*De resterende Figuyren verklaren haer selven
ghenoeghsaem voor die van de konst:*

R E G I S T E R

voor den Boeckbinder, om de
Figuyren of Afbeeldinghen op haer be-
hoorlijke plaetse in te binden,
van 't Eerste Deel.

I. Moetmen binden of stellen voor Folio	- - -	7.
II. III. IV. V. voor de Folio	- - - - -	13.
VI. VII. VIII. IX. naer de Folio	- - - - -	16.
X. XI. voor Folio	- - - - -	17.
12. 13. 15. 16. 17. voor Folio	- - - - -	19.
18. 19. voor Folio	- - - - -	21.
20. 21. 22. 23. 14. 24. 25. voor Folio	- - -	23.
26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. voor Folio	- - -	25.

R E G I S T E R

van't Tweede Deel.

De 3. plaetjes mette ghetallen	I. II. III. IV. V.	
VI. VII. VIII. IX. X. XI. XII. XIII. XIV. XV.		
voor de Folio	- - - - -	7.
XVI. voor Folio	- - - - -	17.
XVII. XVIII. voor Folio	- - - - -	19.
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. voor de Folio		21.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. voor Folio	- - -	27.
L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z. Z ₂ . Z ₃ . Z ₄ . voor Folio	- - - - -	15.

E Y N D E.

